

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"
Педагогічний інститут

Будник О. Б.

**ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Методичний супровід навчального спецкурсу

Івано-Франківськ, 2014

УДК 37.015.3

ББК 74.6я73

Б 90 Будник О. Б. Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі : методичний супровід навчального спецкурсу: [текст] / Олена Богданівна Будник / Педагогічний інститут; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2014. – 64 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Педагогічного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 5 від 27 лютого 2014 року)*

Рецензенти:

Костів Володимир Іларович – директор Навчально-наукового центру “Педагогіка і психологія вищої школи” Інституту вищої освіти НАПН України і Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, професор кафедри соціальної педагогіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук, професор;

Матвєєва Наталія Олексіївна – доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат педагогічних наук, доцент.

У методичному посібнику вміщено матеріали для самостійного опанування майбутніми вчителями початкових класів навчального спецкурсу “Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі”. Подано структуру програми спеціального курсу, навчально-методичні матеріали до вивчення основних тем, плани практичних занять, а також завдання для самостійної роботи. Автор пропонує низку методик для діагностування рівня професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до соціально-педагогічної діяльності.

Рекомендується студентам і викладачам вищих педагогічних навчальних закладів.

© Будник О. Б., 2014
© Прикарпатський національний
університет імені Василя
Стефаника, 2014

З М І С Т

1. Вступ	4
2. Тематичний план спецкурсу “Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі”	6
3. Програма навчального спецкурсу	7
4. Плани практичних занять	11
5. Завдання для самостійної роботи	15
6. Діагностичні методики для виявлення готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності	18
7. Тренінги для підвищення особистісно-професійної готовності майбутніх учителів	49
8. Рекомендована література	53
9. Додатки	57

ВСТУП

Реформування вищої педагогічної освіти в умовах інтегрування до світового освітнього простору актуалізує проблему якості професійної підготовки майбутнього фахівця на засадах людиномірності, вироблення в нього світоглядних і ціннісних засад особистісно-професійної компетентності, формування узагальненої системи теоретико-методичних знань і вмінь. Сьогодні значно розширились функції вчителя, тому важливим завданням професійної освіти вважаємо розроблення й обґрунтування змістово-функціональних стратегій соціально-педагогічного процесу фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Підготовка студентів до соціально-педагогічної діяльності – це цілеспрямований комплексний процес, який передбачає оволодіння ними систематизованими знаннями, вміннями, педагогічними цінностями й професійно значущими якостями задля набуття практичного досвіду у визначеному аспекті.

На основі аналізу нормативно-правової бази й педагогічної документації щодо діяльності вищої школи приходимо до висновку, що зміст професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів потребує вдосконалення в аспекті його соціально-педагогічного спрямування. Цьому слугує спеціальний навчальний курс “Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі”, що пропонується для вивчення в X семестрі.

Навчально-методичний комплекс спецкурсу включає: ключові поняття, плани лекцій і практичних занять, завдання для самостійної науково-дослідної роботи, основну й додаткову літературу, діагностичні методики для виявлення рівня особистісно-професійної готовності майбутніх учителів до соціально-педагогічної діяльності та електронний посібник для студентів.

Метою викладання спецкурсу є ознайомлення майбутніх учителів початкових класів із завданнями, напрямками, функціями та змістом соціально-педагогічної діяльності (СПД) в початкових класах, технологіями та методиками їх використання у соціокультурному вихованні учнів молодшого шкільного віку.

Спецкурс спрямований на закріплення студентами вмінь, що визначають їхню готовність до соціально-педагогічної діяльності¹:

- діагностико-аналітичних – уміння аналізувати соціально-педагогічну ситуацію, збирати необхідну інформацію, оцінювати результати проведеної роботи, обґрунтовувати вибір та оптимальність поєднання засобів соціально-педагогічної комунікації (змісту, методів, організаційних форм), діагностувати рівень позитивного впливу соціально-виховного середовища початкової школи;
- конструктивно-проективних – уміння прогнозувати результати вирішення проблемної ситуації, виявлення найбільш ефективних способів розв’язання

¹ Частково використано класифікацію вмінь соціального педагога за: Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти : науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / за ред. С. Я. Харченко. – Дрогобич : Коло, 2007. – С. 16.

соціально-педагогічних завдань, здійснювати відповідний соціально-педагогічний супровід та управління соціально-педагогічною діяльністю з молодшими школярами та їхніми батьками;

- корекційно-розвивальних – уміння створювати умови для об'єктивного виявлення якостей та станів учня (впевненість, нерішучість, тривожність, незалежність тощо), систематичне виявлення і корекція соціальних відхилень у поведінці та діяльності вихованців;

- соціально-комунікативних – комунікативні навички, вміння розв'язувати соціально-педагогічні ситуації в умовах школи, інтерпретувати поведінку учня, налагоджувати атмосферу соціально-педагогічної співпраці учасників навчально-виховного процесу;

- організаційних – уміння організовувати соціально-виховний процес в умовах початкової школи, вирішувати конфліктні педагогічні ситуації, налагоджувати взаємодію (співпрацю) з батьками (опікунами) учнів, професійна рефлексія та розвиток власних творчих ресурсів.

Практичні заняття передбачають опанування випускниками основними технологіями соціально-педагогічної діяльності в початкових класах: технології розвитку творчої особистості учня, особистісно зорієнтовані технології, здоров'язбережувальні технології; інформаційно-комунікативні технології, технології естетотерапії та проектної діяльності.

Зміст програми спецкурсу структурований за модулями, в межах якого розглядаються теоретичні й практичні питання соціально-педагогічної діяльності, її функції, напрями, технології. У структуруванні змісту орієнтирами слугували сучасні досягнення теорії та практики соціально-педагогічної діяльності в школі першого ступеня.

Для денної форми навчання спецкурс “Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі” складають: лекції (14 год.), практичні заняття (14 год), самостійна робота студентів (53 год.). Його вивчення завершується захистом індивідуального творчого завдання і диференційованим заліком.

Проведення практичних занять доцільно здійснювати з використанням різних форм і методів інтерактивного навчання, групової діяльності, вирішення низки соціально-педагогічних завдань і ситуацій, захисту результатів самостійної науково-дослідної роботи студентів, тренінгових занять тощо.

Активні методи навчання (імітаційні ігри, метод “круглого столу”, групові дискусії, навчальний діалог, ділові ігри, кейс-стаді, “мозковий штурм”, проектна діяльність, робота в мікрогрупах, соціально-психологічні тренінги тощо) передбачають моделювання студентами типових соціально-педагогічних ситуацій, що мають місце в початковій школі, а індивідуальні та групові тренінги в аудиторних умовах уможливають розвиток соціально значущих якостей, вдосконалення професійних умінь і навичок.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СПЕЦКУРСУ

“Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі”
для студентів спеціальності 7.01010201 “Початкова освіта” (спеціаліст)

№ з/п	Теми курсу	Усього	Аудиторних занять		Самостійна робота
			Лекцій	Практ.	
Модуль 1. Теоретико-методичні засади соціально-педагогічної діяльності					
1.	Загальні основи соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів		2	2	6
2.	Соціально-педагогічна профілактика в початковій школі. Соціально-педагогічна діяльність з девіантними учнями		2	2	8
3.	Соціально-педагогічна діагностика учнів і налагодження співпраці школи з сім'єю		2	2	8
4.	Робота вчителя в умовах інклюзивної початкової освіти		2	2	12
Модуль 2. Організаційно-технологічне забезпечення соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи					
5-6	Особистісна спрямованість соціально-педагогічних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи		4	4	14
7	Виявлення ефективності використання соціально-педагогічних технологій у діяльності вчителя початкових класів		2	2	5
	Усього	81	14	14	53

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ

“Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі”

МОДУЛЬ 1. Теоретико-методичні засади соціально-педагогічної діяльності

Тема 1. Загальні основи соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів.

Сутність соціально-педагогічної діяльності та особливості реалізації в сучасній початковій школі. Нормативно-правове забезпечення організації соціально-педагогічної діяльності в системі освіти України. Принципи та функції соціально-педагогічної діяльності вчителя. Методи та форми організації соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів.

Педагогічний супровід соціалізації молодших школярів як механізм і результат соціально-педагогічної діяльності вчителя. Різновиди соціалізації у філософсько-психологічному та педагогічному аспектах. Осмислення соціально-педагогічної діяльності вчителя у співвідношенні понять “соціалізація”, “виховання”, “навчання”. Соціокультурне виховання учнів початкових класів як соціально-педагогічна система. Вплив соціально-виховного середовища навчального закладу на процес і результати соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи. Сучасне медіасередовище: соціально-педагогічна рефлексія та критичне осмислення.

Ключові поняття: соціально-педагогічна діяльність, функції, принципи, методи та форми організації соціально-педагогічної діяльності, специфіка соціально-педагогічної діяльності в початковій школі, соціалізація, соціокультурне виховання, принципи та методи соціально-педагогічної діяльності, соціально-виховне середовище початкової школи.

Література: основна: 1, 2, 4-9, 11, 14, 22;

допоміжна: 27, 28;

електронні ресурси: 51, 55, 57, 58.

Тема 2. Соціально-педагогічна профілактика в початковій школі. Соціально-педагогічна діяльність з девіантними учнями.

Попередження шкільної дезадаптації дітей (корекція соціальної мотивації учіння, емоційного сприйняття учнів і класу, індивідуальних можливостей, виявлення конфліктних ситуацій у мікросоціумі тощо). Соціально-педагогічна діяльність з соціально незахищеними учнями: надання допомоги дітям, що перебувають у кризових умовах життєдіяльності, педагогічна підтримка дітей, що в силу різних причин залишилися без батьківської опіки. Робота з соціально неблагополучними учнями: ресоціалізація дезадаптованих і соціально запущених дітей різних типів, корекція та реабілітація дітей з девіантною поведінкою. Створення умов для саморозвитку, самореалізації девіантних дітей у середовищі ровесників, запобігання негативного впливу масової культури, стереотипів асоціальної поведінки, міжособистісних конфліктів в умовах навчально-виховного процесу; сприяння реалізації соціальних потреб в умовах соціальної дезорганізації; допомога в подоланні соціальної інфантильності шляхом формування навичок суспільно позитивної діяльності, становлення громадянської позиції школяра.

Соціально-культурна анімація в початковій школі. Розроблення й упровадження спеціальних соціально-культурних анімаційних програм організації дозвілля молодших школярів у мікросоціумі. Соціально-педагогічний супровід учнів у різнобічній позаурочній діяльності (культурно-масовій пізнавальній, дозвільній, спортивно-оздоровчій, суспільно-трудої). Створення освітньо-культурного середовища у початковій школі, організація соціально-педагогічної співпраці з працівниками позашкільних закладів і центрів дозвілля. Оновлення змісту анімаційної діяльності засобами народознавства.

Ключові поняття: шкільна дезадаптація, девіантна поведінка, соціальна дезорганізація, соціальна інфантильність, соціально незахищені учні, соціально неблагополучна сім'я, соціально-культурна анімація, аніматор, види анімаційних програм в початковій школі.

Література: основна: 1, 4, 10, 11, 12, 13, 17, 22.

допоміжна: 23, 31, 34, 37, 42, 48.

електронні ресурси: 49, 54, 55, 56, 63.

Тема 3. Соціально-педагогічна діагностика учнів і налагодження співпраці школи з сім'єю.

Налагодження соціально-педагогічної співпраці вчителя з батьками учнів. Психолого-педагогічна діагностика батьків на предмет виявлення (відновлення) їхнього соціально-виховного потенціалу й типових труднощів (помилки) у соціокультурному вихованні дітей. Попередження неконструктивного педагогічного впливу та різних форм насильства на дітей. Підвищення рівня педагогічної культури сім'ї, соціально-педагогічне консультування батьків (опікунів), допомога сім'ям "групи ризику", психолого-педагогічна корекція виховного впливу на дітей у не благополучних родинах, залучення батьків до спільної з дітьми участі в суспільно-трудої та культурно-дозвільній діяльності в умовах школи й поза нею.

Соціально-педагогічна діяльність з обдарованими учнями. Соціально-педагогічна підтримка обдарованих і соціально активних учнів; розкриття їхніх здібностей, нахилів, талантів; розвиток пізнавальних інтересів і можливостей (академічних, психомоторних, інтелектуальних, мистецьких, творчих, лідерських), виявлення явної та прихованої обдарованості; налагодження спільної діяльності з батьками в аспекті створенні спеціальних умов для ефективної соціалізації дітей у мікросередовищі. Здійснення індивідуального підходу в навчально-виховному процесі та визначення розвивальних технологій у роботі вчителя з одарованими й талановитими учнями.

Ключові поняття: педагогічна культура сім'ї, соціально-педагогічна співпраця, соціально-педагогічне консультування, обдарована дитина, талановита дитина, явна й прихована обдарованість, розвивальні технології навчання.

Література: основна: 1, 4, 13, 17, 22;

допоміжна: 24, 32, 33, 35, 40, 42;

електронні ресурси: 51, 55, 58.

Тема 4. Робота вчителя в умовах інклюзивної початкової освіти.

Виявлення дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. Адаптація соціально-виховного й освітньо-розвивального середовища для забезпечення однакового доступу до освіти, у т. ч. дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у початковій школі.

Вивчення змісту та особливостей роботи вчителя в інклюзивних класах (ознайомлення з нормативно-правовою базою, дидактично-розвивальним і матеріально-технічним забезпеченням школи тощо), психологічний і соціально-педагогічний супровід (супроводження) учнів з особливими освітніми потребами та їхніх батьків. Превентивна робота вчителя з подолання упереджень й дискримінації учнів з особливими освітніми потребами, формування толерантного, суспільно позитивного ставлення до них з боку ровесників і педагогічних працівників школи, надання спеціальних послуг відповідно до освітніх потреб дітей. Залучення учнів з особливими освітніми потребами та їхніх батьків (опікунів) до активної суспільно значущої діяльності в мікросередовищі школи.

Ключові поняття: учні з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання, інклюзивна початкова освіта, превентивна робота, інклюзивні класи.

Література: основна: 3, 4, 15, 19.

допоміжна: 38, 43, 45, 46.

електронні ресурси: 53, 54, 59, 60.

МОДУЛЬ 2. Організаційно-технологічне забезпечення соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи

Тема 1-2. Особистісна спрямованість соціально-педагогічних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи.

Технології розвитку творчої особистості учня в соціально-педагогічній діяльності. Здоров'язбережувальні технології в початковій школі. Методи залучення учнів до проектної діяльності. Інформаційно-комунікативні технології в соціально-педагогічній діяльності. Особистісно зорієнтовані технології в індивідуально-груповій соціально-педагогічній діяльності з молодшими учнями. Інтерактивні технології в соціально-педагогічній діяльності вчителя.

Технології естетотерапії в СПД вчителя початкової школи. Естетизація соціально-педагогічного процесу як невід'ємна складова професійної діяльності вчителя. Методи використання естетотерапії в аспекті соціально-педагогічної профілактики девіацій молодших учнів. Види естетотерапії: казкотерапія, лялькотерапія, музикотерапія, ігрова терапія, пісочна терапія, хореотерапія, формокорекційна ритмопластика, фототерапія, народна арт-терапія.

Ключові поняття: здоров'язбережувальні технології, інтерактивне навчання, інформаційно-комунікативні технології, особистісно зорієнтовані технології, естетизація соціально-виховного середовища початкової школи, види та методи естетотерапії.

Література: основна: 1, 5, 22.

допоміжна: 23, 24, 29, 30, 35, 39, 41, 45;

електронні ресурси: 51, 61, 62.

Тема 3. Виявлення ефективності використання соціально-педагогічних технологій у діяльності вчителя початкових класів

Особистісно-професійна готовність вчителя до реалізації основних функцій соціально-педагогічної діяльності в початковій школі. Професійно важливі та професійно значущі якості педагога початкової школи. Структура готовності педагога до використання технологій СПД в початковій школі. Оцінювання результатів СПД, вимоги оформлення та ведення звітної документації. Саморефлексивна діяльність вчителя, його підготовка до професійного самовдосконалення. Педагогічна творчість у моделюванні соціально-виховного процесу в ПШ.

Ключові поняття: особистісно-професійна готовність учителя, контроль та оцінювання, професійна рефлексія, готовність до СПД, професійно важливі й професійно значущі якості, соціально-виховні технології, педагогічна творчість, професійне самовдосконалення.

Література: основна: 11, 15, 16, 17.

допоміжна: 24, 25, 27, 30, 32, 42, 44.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Сутність та особливості соціально-педагогічної діяльності вчителя в сучасній початковій школі

План

1. Нормативно-правове забезпечення організації соціально-педагогічної діяльності в системі освіти України.
2. Принципи та функції соціально-педагогічної діяльності вчителя.
3. Зміст соціально-педагогічної діяльності вчителя в сучасній початковій школі. Методи та форми організації соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів.
4. Соціокультурне виховання учнів початкових класів як соціально-педагогічна система.
5. Вплив соціально-виховного середовища навчального закладу на процес і результати соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи.

Темати рефератів:

Соціально-виховне середовище сучасної початкової школи.

Сучасне медіа-середовище та його вплив на соціальний розвиток молодшого школяра.

Зміст соціокультурного виховання молодшого школяра.

Практичне завдання: розробити й презентувати власний проект реалізації інноваційних форм і методів соціокультурного виховання учнів початкових класів.

Практичне заняття № 2

Тема: Педагогічний супровід соціалізації молодших школярів як складова соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів

План

1. Сутність поняття "соціалізація".
2. Педагогічний супровід соціалізації молодших школярів як механізм соціально-педагогічної діяльності вчителя.
3. Різновиди соціалізації у філософсько-психологічному та педагогічному аспектах.
4. Зміст етнокультурної та духовної соціалізації учня.
5. Значення громадянської та політичної соціалізації молодшого школяра в умовах навчального закладу.
6. Трудова соціалізація учня: мета, завдання й зміст в умовах початкової школи.

Темати рефератів:

Теорії соціалізації особистості.

Вікові особливості соціалізації особистості.

Особливості соціалізації молодшого школяра в умовах загальноосвітньої школи.

Практичне заняття № 3

Тема: Соціально-педагогічна профілактика та робота девіантними учнями в початковій школі

План

1. Проблеми попередження шкільної дезадаптації в початковій освіті.
2. Соціально-педагогічна діяльність з соціально незахищеними учнями.
3. Робота з соціально неблагополучними учнями
4. Створення умов для саморозвитку, самореалізації девіантних дітей у середовищі ровесників.
5. Розроблення й упровадження спеціальних соціально-культурних анімаційних програм організації дозвілля молодших школярів

Теми рефератів:

Використання етнопедагогіки в анімаційній діяльності початкової школи.

Проблеми запобігання негативного впливу масової культури на особистісний розвиток молодшого учня.

Стереотипи асоціальної поведінки та її вплив на становлення молодшого школяра.

Шляхи подолання міжособистісних конфліктів в умовах навчально-виховного процесу початкової школи.

Практичне завдання: опрацювати соціально-педагогічну літературу та підготувати повідомлення про соціально-педагогічну діяльність учителя початкових класів з "проблемними" учнями: схильними до дидактогенної поведінки, адиктивної поведінки, агресивності, суїциду, психічних розладів і неврозів тощо (на вибір студента).

Практичне заняття № 4

Тема: Соціально-педагогічна діагностика учнів і налагодження співпраці школи з сім'єю

План

1. Напрями соціально-педагогічної співпраці вчителя з батьками учнів.
2. Психолого-педагогічна діагностика батьків у соціокультурному вихованні дітей.
3. Шляхи попередження неконструктивного педагогічного впливу та різних форм насильства на дітей.
4. Підвищення рівня педагогічної культури сім'ї, соціально-педагогічне консультування батьків (опікунів) й допомога сім'ям "групи ризику".
5. Соціально-педагогічна підтримка обдарованих і соціально активних учнів.
6. Методики виявлення явної та прихованої обдарованості школярів. Здійснення індивідуального підходу в навчально-виховному процесі та визначення розвивальних технологій у роботі вчителя з одарованими й талановитими учнями.

Теми рефератів:

Особливості роботи вчителя з учнями, вихідцями з неповних сімей.

Різні форми насильства в сім'ї та шляхи його попередження.

Налагодження спільної діяльності з батьками в аспекті створенні спеціальних умов для ефективної соціалізації дітей у мікросередовищі.

Розвиток пізнавальних інтересів і можливостей обдарованих молодших школярів у процесі навчання.

Розвиток пізнавальних інтересів і можливостей обдарованих молодших школярів у позаурочній виховній роботі.

Практичне завдання: розробити й презентувати власну програму роботи вчителя з підвищення педагогічної культури батьків.

Практичне заняття № 5

Тема: Робота вчителя в умовах інклюзивної початкової освіти

План

1. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної початкової освіти. Сутність інклюзивного навчання.
2. Методика виявлення учнів, котрі потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку.
3. Адаптація освітньо-розвивального середовища початкової школи для забезпечення навчання дітей з особливими освітніми потребами.
4. Превентивна робота вчителя з подолання упереджень й дискримінації учнів з особливими освітніми потребами.
5. Залучення учнів з особливими освітніми потребами та їхніх батьків (опікунів) до активної суспільно значущої діяльності в мікросередовищі школи.
6. Особливості організації навчально-виховного процесу в інклюзивних початкових класах.
7. Оцінювання учнів в інклюзивній початковій освіті.

Теми рефератів:

Мета, завдання та принципи інклюзивного навчання.

Реалізація головних принципів інклюзії у провідних країнах Європи.

Практичне завдання: підготуватись до участі в диспуті на тему “Інклюзивна освіта в Україні: за і проти”.

Практичне заняття № 6

Тема: Технологічне забезпечення соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи

План

1. Технології розвитку творчої особистості учня в соціально-педагогічній діяльності.
2. Здоров’язбережувальні технології в початковій школі.
3. Інформаційно-комунікативні технології в соціально-педагогічній діяльності.
4. Особистісно зорієнтовані технології в індивідуально-груповій соціально-педагогічній діяльності з молодшими учнями.
5. Інтерактивні технології в соціально-педагогічній діяльності вчителя.

Теми рефератів:

Пропедевтика аморальності особистості молодшого школяра в умовах гуманізації суспільства.

Використання медіа-освітніх технологій у сучасній початковій школі.

Практичне завдання: розробити та презентувати власний проект реалізації технологій соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів (на вибір студента).

Практичне заняття № 7

Тема: Естетизація соціально-педагогічного процесу як невід’ємна складова професійної діяльності вчителя

План

1. Технології естетотерапії в професійній діяльності вчителя початкових класів.
2. Методи використання естетотерапії в аспекті соціально-педагогічної профілактики девіацій молодших учнів.
3. Види естетотерапії в навчально-виховному процесі початкової школи.
4. Ігрова й пісочна терапія в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкової школи.
5. Хореотерапія, формокорекційна ритмопластика та фототерапія в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
6. Казко- та лялькотерапія в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
7. Народна арт-терапія та її значення в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.

Теми рефератів:

Музикотерапія як засіб профілактики девіацій в учнів початкових класів.

Значення ароматерапії у психокорекційній роботі з учнями початкових класів.

Іпотерапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Досвід естетотерапевтичного впливу на особистість дитини в сучасній початковій школі України (на власний вибір).

Розвиток естетотерапії в зарубіжній навчально-виховній практиці (на прикладі будь-якої країни).

Практичне завдання: розробити й презентувати власний проект реалізації естетотерапевтичного прийому в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Наведіть приклади системних об'єктів у світі соціально-педагогічних явищ.
2. Опишіть актуальну проблему соціально-комунікативної діяльності сучасного педагога (за матеріалами педагогічних періодичних видань).
3. Опрацювати книгу В. Сухомлинського “Сто порад учителям”. Вибрати із них ті поради, що стосуються процесу професійної діяльності педагога та умов для забезпечення її ефективності.
4. Змодельуйте приклади позитивного й негативного соціально-педагогічного спілкування вчителя з батьками дітей та аргументуйте причини конфліктних ситуацій.
5. Виокремте типи адаптації відповідно до індивідуальних особливостей людини.
6. Спрогнозуйте, який тип адаптації буде найважчим саме для Вас. Аргументуйте свій висновок.
7. Опрацюйте “Концепцію розвитку інклюзивної освіти” в Україні (від 01.10.2010 р.).
8. За матеріалами педагогічних періодичних видань проаналізуйте проблеми адаптації дітей, їхніх батьків та педагога до навчально-виховного процесу початкової школи в умовах інклюзивної освіти.
9. Приведіть приклади на основі власного життєвого досвіду чи з педагогічної преси про вплив якостей особистості на професійну діяльність (домінантні, периферійні, негативні і професійно недопустимі якості).
10. Обґрунтуйте функції знань і вмінь у процесі професійного самовдосконалення педагога (самоосвіта, вивчення кращого педагогічного досвіду, науково-методична робота).
11. Привести приклади педагогічних ситуацій для педагогічного аналізу, де мали місце міжособистісні конфлікти. Описати їх.
12. Скласти конспект інтерактивного заняття, що має метою вирішення соціально-педагогічних проблем.
13. Визначити власний рівень адаптованості чи дезадаптованості за питальником Р. Роджерса.
14. Спроектувати можливі педагогічні ситуації міжетнічних конфліктів в умовах початкової школи та шляхи їх вирішення та запобігання.
15. Охарактеризувати зміст понять “етнічні” та “міжетнічні” конфлікти.
16. Скласти плани-конспекти 2-х статей (на вибір студента) за матеріалами періодичних видань на тему “Досвід використання ігротерапії в сучасній початковій школі”.
17. На прикладі 2-3 казок проілюструвати естетотерапевтичний вплив на учня.
18. Визначити психотерапевтичний потенціал народної дитячої пісні (на прикладі 2-3 пісень чи розваг).
19. Скласти плани-конспекти 2-х статей (на вибір студента) за матеріалами періодичних видань на тему “Пісочна терапія в сучасних науково-педагогічних дослідженнях”.
20. Опрацюйте книгу Д. Карнегі “Як здобувати друзів і впливати на людей” і випишіть основні правила соціально-педагогічної комунікації вчителя з учнями ба їхніми батьками.

Теми індивідуальних науково-дослідних завдань

1. Рефлексивна компетентність педагога початкової школи.
2. Типові причини педагогічної дезадаптації та шляхи їх усунення.
3. Гуманізм в педагогічній спадщині В. Сухомлинського.
4. Проблеми етнічної адаптації педагога до роботи з учнями в полікультурному регіоні.
5. Психолого-педагогічні проблеми адаптації студентської молоді до навчання.
6. Професійна адаптація студентів у процесі проходження педагогічної практики в початковій школі.
7. Особливості соціально-педагогічної адаптації першокласників.
8. Розвиток інклюзивної освіти в Швеції.
9. Розвиток інклюзивної освіти в Бельгії.
10. Розвиток інклюзивної освіти в Італії.
11. Розвиток інклюзивної освіти в Німеччині.
12. Розвиток інклюзивної освіти в Австрії.
13. Розвиток інклюзивної освіти в США.
14. Розвиток інклюзивної освіти в Канаді.
15. Розвиток інклюзивної освіти в Австралії.
16. Розвиток інклюзивної освіти в Голландії.
17. Вікові, емоційні, лінгвістичні та етико-естетичні бар'єри соціально-педагогічної адаптації молодшого школяра.
18. Шляхи розвитку педагогічної творчості вчителя початкових класів у процесі моделювання навчального процесу.
19. Українська культура як соціально-історичний феномен професійної адаптації особистості учня початкової школи.
20. Досвід розв'язання конфліктних ситуацій у спілкуванні з неповнолітніми
А. Макаренка.
21. Місце та роль світоглядної культури у формуванні професійної адаптації педагога.
22. Вплив етнопсихологічних особливостей народу в процесі вирішення конфліктних ситуацій.
23. Культура соціально-педагогічного спілкування вчителя початкової школи.
24. Конфлікт і взаємодія у соціально-педагогічному процесі початкової школи.
25. Соціально-педагогічна діяльність вчителя в сільській початковій школі.
26. Соціально-педагогічна діяльність вчителя в гірській початковій школі.
27. Технології розвитку творчої особистості учня в соціально-педагогічній діяльності.
28. Інформаційно-комунікативні технології в соціально-педагогічній діяльності.
29. Особистісно зорієнтовані технології в індивідуально-груповій соціально-педагогічній діяльності з молодшими учнями.
30. Інтерактивні технології в соціально-педагогічній діяльності вчителя.

31. Технології естетотерапії в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
32. Естетотерапія як засіб соціально-педагогічної профілактики девіацій молодших учнів.
33. Театрально-драматична діяльність у соціокультурному розвитку молодшого школяра.
34. Сміхотерапія як засіб гармонізації міжособистісних взаємин у соціально-виховному середовищі початкової школи.
35. Казко-, лялько- й музикотерапія в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
36. Ігрова й пісочна терапія в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкової школи.
37. Хореотерапія, формокорекційна ритмопластика та фототерапія в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
38. Народна арт-терапія та її значення в соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
39. Хобітерапія як метод соціально-педагогічної корекції поведінки учня початкових класів.
40. Арома-, дельфіно- та іпотерапія у соціально-педагогічній діяльності вчителя початкових класів.
41. Зарубіжні технології естетизації соціально-педагогічного процесу.

ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На концептуальному рівні результатом підготовки майбутнього вчителя початкових класів до соціально-педагогічної діяльності вважаємо його *особистісно-професійну готовність* як інтегроване утворення, що синтезує в собі складові компоненти, виокремлені відповідно до змісту цієї діяльності, особливостей і умов її здійснення в навчально-виховній практиці.

Головну мету педагогічної освіти В. Слассьонін визначає як професійно-особистісний розвиток учителя². В умовах вищого педагогічного навчального закладу особистісний розвиток студента здійснюється в процесі його навчальної та науково-дослідної діяльності, що передбачає опанування професією. Особистісну готовність майбутнього фахівця вважаємо провідною стосовно готовності професійної, адже ефективність соціально-педагогічної діяльності детермінована високими духовними ідеалами, гуманістичною спрямованістю, креативністю, морально-естетичним ставленням до суб'єктів взаємодії.

Особистісно-професійна готовність виявляється через актуалізацію професійно значущих цінностей майбутнього фахівця в різних напрямках соціально-педагогічної діяльності початкової школи (соціально-педагогічна профілактика, діагностика та співпраця з родиною учня, соціально-педагогічна діяльність з обдарованими учнями, соціально-педагогічна діяльність з девіантними учнями, робота в умовах інклюзивної освіти та соціально-культурна анімація).

Задля виявлення рівня сформованості *особистісно-професійної культури майбутнього педагога*, під якою розуміємо інтегроване психологічне утворення в структурі особистості, що синтезує стійкі світоглядні установки, духовно-ціннісні орієнтири, професійно значущі якості в ставленні до соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами, нами підібрано й розроблено комплекс діагностичних методик.

Зокрема, для вивчення рівня сформованості професійно значущих якостей, спрямованості й внутрішньої мотивації студентів до соціально-педагогічної діяльності використовуємо методики діагностики спрямованості особистості Б. Басса³, самооцінки рівня переживань Ч. Спілберга та Ю. Ханіна⁴; вивчення особистості на мотивацію до СПД⁵;

² Слассьонин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В. А. Слассьонин // Педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79–81.

³ Методика диагностики направленности личности Б. Басса // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 563–569.

⁴ Методика диагностики самооценки Ч. Спилберга и Ю. Ханина // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 59–61.

⁵ Адаптований варіант методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса: Див.: Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 626–629.

✓ для виявлення рівня засвоєння методологічних і теоретико-методичних знань про соціально-педагогічну діяльність вчителя початкової школи, здатність до педагогічної рефлексії – розроблену анкету для аналізу професійної рефлексії майбутніх учителів і письмову діагностичну роботу;

✓ здатність студентів до професійної адаптації, готовність до соціально-педагогічної співпраці, організаційно-комунікативні навички вивчаються з допомогою виокремлених питань анкети на виявлення рівня сформованості соціальних і комунікативних умінь; методики визначення комунікативних і організаторських здібностей⁶; питальника К.Роджерса для визначення адаптованості (дезадаптованості) особистості⁷;

✓ рівень обізнаності з морально-естетичними цінностями, особистісними й суспільними морально-етичними нормами; усвідомлення необхідності дотримання морально-естетичних принципів у соціально-педагогічній діяльності вчителя та готовність до вчинкової діяльності морально-естетичного змісту – методика діагностики рівня емпатійних здібностей В.Бойко⁸, авторська методика визначення морально-естетичної готовності майбутніх учителів до соціально-педагогічної взаємодії, методика К.Томаса ”Стратегії поведінки людини у конфлікті”⁹;

✓ сформованість професійних умінь і навичок, опанування стандартизованими та інноваційними технологіями соціально-педагогічної діяльності, вміння розв’язувати соціально-педагогічні ситуації в умовах початкової школи, готовність до педагогічної творчості – методика виявлення рівня сформованості професійних умінь і навичок СПД, професійних здібностей (соціально-педагогічні ситуації), діагностування особистісної креативності (Є.Тунік)¹⁰ та невербальної креативності (методика Є. Торренса, адаптована А. Вороніним).

Методика діагностики спрямованості особистості Б.Басса¹¹

Анкета містить 27 запитань-суджень, за якими можливі три варіанти відповідей, відповідно до трьох видів спрямованості особистості. Респондент

⁶ Адаптований варіант за: Методика виявлення “Коммуникативных и организаторских склонностей” (КОС-2) // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 581–583.

⁷ Питальник К. Роджерса для визначення адаптованості (дезадаптованості) особистості // Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник. – К. : Вища школа, 2004. – С. 104–108.

⁸ Методика діагностики уровня эмпатических способностей В. В. Бойко // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 59–63; 486–490.

⁹ Thomas K. Conflict and conflict management . In: Dunnette, M.D.: Handbook of industrial and organizational psychology, Chicago, 1976. – Pp. 889-935.; Методика діагностики предрасположенности личности к конфликтному поведению К. Томаса // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 470–475.

¹⁰ Адаптований варіант діагностичної методики вивчення особистісної креативності (Є. Є. Тунік): Див.: Козляковський П.А. Загальна психологія : навч. посібник: В 2 т. – 2-ге вид., доп. і переробл. – Т. II. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. – С. 91–96.

¹¹ Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 563–569.

повинен вибрати одну відповідь, що відповідає його уявленням про реальність, та ще одну, яка найбільш віддалена від його уявлень.

Відповідь “найбільш вірогідно” отримує 2 бала, “найменш вірогідно” – 0, невибрана відповідь – 1. Бали на всі 27 запитань сумуються для кожного виду спрямованості окремо.

З допомогою методики виявляють наступні види спрямованості:

1. *Спрямованість на себе (Я)* – орієнтація на пряму винагороду і задоволення, не зважаючи на інших, агресивність у досягненні соціального статусу, здатність до суперництва, тривожність, інтровертність.

2. *Спрямованість на спілкування (С)* – прагнення за будь-яких умов підтримувати взаємини з людьми, орієнтація на спільну діяльність, але часто на шкоду виконанню конкретних завдань чи надання конкретної допомоги людям, орієнтація на соціальне схвалення, залежність від групи, потреба в емоційних контактах з людьми.

3. *Спрямованість на діяльність (Д)* – зацікавленість у вирішенні ділових проблем, виконання завдання якомога краще, орієнтація на ділову співпрацю, здатність відстоювати в інтересах справи власну думку, що вплине на досягнення загальної мети.

Інструкція. На кожне запитання на листку записати по дві відповіді (“Найбільше за все” і “Найменше за все”): А, Б, В. (1-А, 2-В і т.п.).

Ключ

№ з/п	Я	С	Д	№ з/п	Я	С	Д
1.	А	В	Б	15	Б	В	А
2.	Б	В	А	16	А	В	Б
3.	А	В	Б	17	А	В	Б
4.	В	Б	А	18	А	Б	В
5.	Б	А	В	19	А	Б	В
6.	В	А	Б	20	В	Б	А
7.	В	Б	А	21	Б	А	В
8.	А	Б	В	22	Б	А	В
9.	В	А	Б	23	В	А	Б
10.	А	В	Б	24	Б	В	А
11.	Б	В	А	25	А	В	Б
12.	Б	А	В	26	В	А	Б
13.	В	А	Б	27	Б	А	В
14.	А	В	Б				

Тестовий матеріал для діагностики спрямованості особистості Б. Басса

1. *Найбільше задоволення я отримую від:*

- А. Схвалення моєї роботи.
- Б. Усвідомлення того, що робота зроблена добре.
- В. Усвідомлення того, що мене оточують друзі.

2. *Якщо б я грала у волейбол, то хотіла б бути:*

- А. Тренером, який розробляє тактику гри.
- Б. Відомим граком.
- В. Капітаном команди.

3. *Найкращим педагогом є той, котрий:*

- А. Виявляє інтерес до учнів і має індивідуальний підхід.
- Б. Виявляє зацікавлення навчальним предметом і стимулює учнів його вивчати.
- В. Створює в колективі атмосферу, за якої учні вільно висловлюють свої думки.

4. *Мені подобається, коли люди:*
- А. Задоволені від виконаної роботи.
 - Б. Із задоволенням працюють у колективі.
 - В. Прагнуть виконати свою роботу краще всіх.
5. *Я хотіла б, щоб мої друзі:*
- А. Були милосердними й допомагали людям, якщо для цього є можливість.
 - Б. Були вірними й відданими мені.
 - В. Були розумними та цікавими людьми.
6. *Кращими друзями я вважаю тих:*
- А. З ким налагоджуються хороші взаємини.
 - Б. На кого завжди можна розраховувати.
 - В. Хто може багато чого досягти в житті.
7. *Найбільше я не люблю:*
- А. Коли в мене щось не виходить.
 - Б. Коли псуються відносини з товаришами.
 - В. Коли мене критикують.
8. *Думаю, що найгірше, коли педагог:*
- А. Не приховує, що окремі учні несимпатичні йому й насміхається з них .
 - Б. Викликає дух суперництва в колективі.
 - В. Недостатньо добре знає предмет, який викладає.
9. *У дитинстві мені найбільше подобалось:*
- А. Проводити час з друзями .
 - Б. Відчуття виконаних справ.
 - В. Коли мене хвалили.
10. *Я хотіла б бути схожою на тих, хто:*
- А. Досягнув успіху в житті.
 - Б. По-справжньому захоплений своєю справою.
 - В. Відрізняється від інших дружелюбністю, доброзичливістю.
11. *У першу чергу школа повинна:*
- А. Навчити вирішувати задачі, які ставить життя.
 - Б. Розвивати передусім індивідуальні здібності учня.
 - В. Виховувати якості, що допомагають взаємодіяти з людьми.
12. *Якщо б у мене було більше вільного часу, я б із задоволенням витратила його:*
- А. Для спілкування з друзями.
 - Б. Для відпочинку і розваг.
 - В. Для улюблених справ і самоосвіти.
13. *Найбільших успіхів я досягаю, коли:*
- А. Працюю з людьми, яким симпатизую.
 - Б. В мене цікава робота.
 - В. Мої зусилля непогано винагороджуються.
14. *Я люблю, коли:*
- А. Мене цінують інші.
 - Б. Відчуваю задоволення від добре виконаної роботи.
 - В. Приємно проводжу час з друзями.
15. *Якби про мене вирішили написати в газеті, мені хотілося б щоб:*
- А. Розповіли про якусь цікаву справу, пов'язану з навчанням, спортом, де я брала участь.
 - Б. Написали про мою діяльність.
 - В. Обов'язково розповіли про колектив, де я навчаюсь (працюю).

16. *Найкраще я навчаюсь, коли викладач:*
- А. Має до мене індивідуальний підхід.
 - Б. Зможе викликати в мене зацікавлення навчальним предметом.
 - В. Організовує колективні обговорення проблем, що вивчаються.
17. *Для мене немає нічого гіршого, ніж:*
- А. Образа особистої гідності.
 - Б. Невдача при виконанні важливого завдання.
 - В. Втрата друзів.
18. *Найбільше я ціную:*
- А. Успіх.
 - Б. Можливості хорошої спільної діяльності.
 - В. Здоровий практичний розум, кмітливість.
19. *Я не люблю людей, які:*
- А. Вважають себе гіршими за всіх.
 - Б. Часто сваряться і конфліктують.
 - В. Заперечують усе нове.
20. *Приємно, коли:*
- А. Працюєш над важливою для всіх справою.
 - Б. Маєш багато друзів.
 - В. Викликаєш захоплення і всім подобаєшся.
21. *Вважаю, що керівник в першу чергу повинен бути:*
- А. Доступним.
 - Б. Авторитетним.
 - В. Вимогливим.
22. *У вільний час я із задоволенням прочитала б книги:*
- А. Про те, як здобувати друзів і налагоджувати хороші контакти з людьми.
 - Б. Про життя знаменитих і цікавих людей.
 - В. Про останні досягнення науки й техніки.
23. *Якщо б у мене були здібності до музики, я б хотіла бути:*
- А. Диригентом.
 - Б. Композитором.
 - В. Солістом.
24. *Мені б хотілося:*
- А. Придумати цікавий конкурс.
 - Б. Перемогти в конкурсі.
 - В. Організувати конкурс і керувати ним.
25. *Для мене найважливіше знати:*
- А. Що я хочу зробити.
 - Б. Як досягти мети.
 - В. Як організувати людей для досягнення мети.
26. *Людина повинна прагнути до того, щоб:*
- А. Нею були задоволені інші.
 - Б. Передусім виконати своє завдання.
 - В. Його не потрібно було звинувачувати за виконану роботу.
27. *Найкраще я відпочиваю у вільний час:*
- А. У спілкуванні з друзями.
 - Б. Переглядаючи розважальні фільми.
 - В. Займаючись улюбленою справою.

Методика діагностики самооінки Ч. Спілбергера, Ю. Ханіна*

Тест слугує інформативним способом самооінки рівня тривожності і даний момент (реактивна тривожність як стан) та особистісної тривожності (як стійка характеристика людини). Автори переконані, що особистісна тривожність характеризує стійку схильність сприймати низку ситуацій як загрозову та реагувати на них станом тривоги. Реактивна тривожність характеризується напруженістю, нервозністю, неспокоєм. Дуже високий рівень реактивної тривожності викликає порушення уваги, іноді – координації. Висока особистісна тривожність корелює з наявністю невротичного конфлікту, емоційними та невротичними зривами, психосоматичними захворюваннями. Відтак, тривожність не вважають негативною якістю, оскільки певний її рівень – це природній стан активності людини.

Шкала самооінки складається з двох частин, що окремо оцінюють реактивну (РТ, висловлювання № 1-20) та особистісну (ОТ, висловлювання № 21-40) тривожність.

Бланк для відповідей Шкала самооінки Ч. Спілбергера, Ю. Ханіна

Інструкція: Прочитайте уважно кожне з наведених нижче речень та закресліть відповідну цифру справа, залежно від того, як Ви себе почуваєте в даний момент. Над питаннями довго не міркуйте, оскільки правильних чи неправильних відповідей немає.		Ні, це не так	Мабуть, так	Правильно	Абсолютно правильно
		1	2	3	4
1	Я спокійний	1	2	3	4
2	Мені нічого не загрожує	1	2	3	4
3	Я перебуваю в напрузі	1	2	3	4
4	Я відчуваю жаль	1	2	3	4
5	Я відчуваю себе вільно	1	2	3	4
6	Я засмучений	1	2	3	4
7	Мене хвилюють можливі невдачі	1	2	3	4
8	Я почуваюсь здоровим	1	2	3	4
9	Я стривожений	1	2	3	4
10	Я відчуваю почуття внутрішнього задоволення	1	2	3	4
11	Я впевнений у собі	1	2	3	4
12	Я нервую	1	2	3	4
13	Я не знаходжу собі місця	1	2	3	4
14	Я збуджений	1	2	3	4
15	Я не відчуваю скованості, напруження	1	2	3	4
16	Я задоволений	1	2	3	4
17	Я занепокоєний	1	2	3	4
18	Я дуже збуджений та мені не по собі	1	2	3	4
19	Мені радісно	1	2	3	4
20	Мені приємно	1	2	3	4

* Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 59–63.

Показники РТ й ОТ обчислюють за формулами:

РТ = $\Sigma 1 - \Sigma 2 + 50$, де $\Sigma 1$ – сума закреслених цифр на бланку за пунктами шкали 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 17, 18; $\Sigma 2$ – сума решти закреслених цифр на бланку за пунктами шкали 1, 2, 5, 8, 10, 15, 16, 19, 20.

ОТ = $\Sigma 1 - \Sigma 2 + 35$, де $\Sigma 1$ – сума закреслених цифр на бланку за пунктами шкали 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 38, 40; $\Sigma 2$ – сума решти закреслених цифр на бланку за пунктами шкали 21, 26, 27, 30, 33, 36, 39.

При інтерпретації результат можна оцінювати так: до 30 – низька тривожність; 31-45 – помірна тривожність; 46 і більше – висока тривожність.

Значні відхилення від рівня помірної тривожності потребують особливої уваги, висока тривожність передбачає схильність до виникнення стану тривоги в ситуаціях оцінки його компетентності. В цьому випадку необхідно знизити суб'єктивну значущість ситуації і задач та перенести акцент на осмислення діяльності й формування почуття впевненості в успіху.

Низький рівень тривожності, навпаки, потребує підвищеної уваги до мотивів діяльності і почуття відповідальності. Але іноді дуже низький рівень тривожності за показниками тесту є результатом активного витіснення особистості високою тривожністю задля того, щоб показати себе кращою.

Бланк для відповідей Шкала самооцінки Ч. Спілбергера, Ю. Ханіна

<u>Інструкція:</u> Прочитайте уважно кожне з наведених нижче речень і закресліть відповідну цифру справа, залежно від того, як Ви себе почуваєте взагалі. Над питаннями довго не міркуйте, оскільки правильних чи неправильних відповідей немає.		Ні, це не так	Мабуть, так	Правильно	Абсолютно правильно
		1	2	3	4
21	Я відчуваю задоволення	1	2	3	4
22	Я дуже швидко втомлююсь	1	2	3	4
23	Я легко можу заплакати	1	2	3	4
24	Я хотіла б бути такою ж щасливою, як інші	1	2	3	4
25	Часто я програю тому, що недостатньо швидко приймаю рішення	1	2	3	4
26	Зазвичай я почуваюсь бадьоро	1	2	3	4
27	Я спокійна, холонокровна, зібрана	1	2	3	4
28	Очікувані труднощі зазвичай дуже бентежать мене	1	2	3	4
29	Я надто переживаю через дрібниці	1	2	3	4
30	Я цілком щаслива	1	2	3	4
31	Я приймаю все близько до серця	1	2	3	4
32	Мені бракує впевненості в собі	1	2	3	4
33	Зазвичай я почуваюсь в безпеці	1	2	3	4
34	Я намагаюсь уникати критичних ситуацій і труднощів	1	2	3	4
35	В мене буває нудьга	1	2	3	4
36	Я весела	1	2	3	4
37	Різні дрібниці відволікають і хвилюють мене	1	2	3	4
38	Я так сильно переживаю свої розчарування, що потім довго про них не можу забути	1	2	3	4
39	Я врівноважена людина	1	2	3	4
40	Мене охоплює сильне переживання, коли думаю про свої справи і проблеми	1	2	3	4

Методика діагностики особистості на мотивацію до соціально-педагогічної діяльності¹²

На кожне запитання потрібно відповісти “Так” або “Ні”.

1. Коли потрібно зробити вибір між двома варіантами, його потрібно зробити якнайшвидше, не відкладаючи на визначений час.
2. Я швидко розчаровуюсь, коли помічаю, що не можу виконати завдання на всі 100 %.
3. Коли я навчаюсь чи працюю, то можна зробити висновок, що на карту поставлено все.
4. Коли виникає проблемна ситуація, то я найчастіше приймаю рішення одним із останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль нема справ, то я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середнього.
7. У ставленні до себе я більш вимоглива, ніж у ставленні до інших.
8. Я більш доброзичлива, ніж інші.
9. Коли я відмовляюсь виконувати складне завдання, я потім себе картаю, оскільки воно було важливим для мене.
10. У процесі діяльності я потребую невеликих перерв для відпочинку.
11. Сердечність – це не основна моя якість.
12. Мої досягнення в навчанні не завжди однакові.
13. Мене більше захоплює інша професія, ніж та, якою я оволодіваю.
14. Осудження стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої однокурсники вважають мене діловою людиною.
16. Труднощі спонукають мене приймати серйозніші рішення.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без задоволення, то це зазвичай помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинна була зробити сьогодні.
21. Потрібно розраховувати тільки на себе.
22. У житті дуже мало речей, важливіших за гроші.
23. Завжди, коли мені потрібно виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я не така честолюбна, як інші.
25. Наприкінці канікул я радію, що скоро розпочнеться навчання.
26. Коли я налаштована на будь-яку діяльність, я роблю її швидше і більш кваліфіковано, ніж інші.
27. Мені легше спілкуватися з людьми, котрі можуть сумлінно працювати.
28. Коли в мене нема справ, я почувуюся ніяково.
29. Мене потрібно виконувати відповідальні справи частіше, ніж іншим.
30. Коли мені потрібно прийняти рішення, я намагаюсь робити це якнайкраще.
31. Мої друзі іноді вважають мене лінивою.
32. Мої успіхи частково залежать від моїх друзів.
33. Нема сенсу заперечувати керівників.

¹² Адаптований варіант методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса: Див.: Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 626–629.

34. Іноді не знаєш, яку роботу потрібно виконувати.
35. Коли щось у мене не виходить, я просто нестерпна.
36. Зазвичай я мало уваги звертаю на результативність своєї діяльності.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя діяльність більш ефективна.
38. Є багато справ, за які я берусь і не доводжу їх до кінця.
39. Я заздрю людям, котрі не завантажені роботою.
40. Я заздрю тим, хто прагне влади і соціального статусу.
41. Коли я впевнена, що перебуваю на правильному шляху, для доказів своєї правоти, я готова йти на крайні міри.

Ключ

Ви отримали по 1 балу за відповіді "Так" на такі питання:

2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Ви отримали по 1 балу за відповіді "Ні" на такі питання:

6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

Відповіді на запитання: 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 – не враховуються.

Результат: від 1 до 10 балів: низька мотивація до СПД; від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до СПД; від 17 до 20 балів: помірно високий рівень мотивації до СПД; більше 21 бала: надто високий рівень мотивації до СПД.

Люди, котрі помірно налаштовані на успіх у діяльності, надають перевагу середньому рівню ризику. Ті, хто боїться труднощів, схильні до надто високого рівня ризику чи навпаки – бояться ризикувати. Чим вищою є мотивація до відповідної діяльності, досягнення її мети, тим менша готовність ризикувати. При сильній мотивації до соціально-педагогічної діяльності, її результативності, сподівання на успіх зазвичай скромніші, ніж при низькій мотивації.

Методика визначення комунікативних і організаторських здібностей¹³

Соціально-комунікативна готовність майбутнього вчителя передбачає наявність комунікативних та організаторських здібностей, що уможливають результативну соціально-педагогічну взаємодію. У цьому аспекті ми адаптували методику (КОС-2), з допомогою якої виявили вміння студентів налагоджувати ділові й товариські контакти, прагнення до соціально-педагогічного спілкування, вміння впливати на людей, виявляти ініціативу тощо.

Інструкція: запропоновано 40 запитань, на кожне з яких потрібно дати відповідь "так" або "ні". Час виконання методики – 10-15 хв.

1. Чи є у вас потяг до вивчення людей і встановлення знайомств з різними людьми.
2. Чи подобається вам займатися суспільно-громадською роботою в університеті?
3. Чи довго вас турбує почуття образи через вчинки ваших товаришів?
4. Чи складно вам зорієнтуватися у критичній ситуації?
5. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтесь?
6. Чи часто намагаєтесь прихилити друзів до прийняття саме вашої думки?
7. Якщо виникли певні перешкоди для здійснення ваших намірів, чи просто можете відмовитися від них?

¹³ Адаптований варіант за: Методика виявлення "Коммуникативных и организаторских склонностей" (КОС-2) // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом "БАХРАХ-М", 2002. – С. 581–583.

8. Чи легко встановлюєте контакт зі старшими від вас людьми?
9. Чи любите фантазувати й організовувати для ваших друзів різноманітні ігри й розваги?
10. Чи складно вам входити у нову компанію, колектив?
11. Чи часто відкладаєте на інші дні справи, які треба було зробити сьогодні?
12. Чи легко вам встановити контакти і спілкуватися з незнайомими людьми?
13. Чи прагнете ви добитися того, щоб ваші товариші чинили так, як цього хочете ви?
14. Чи складно вам було пристосуватися до студентського життя?
15. Ви не вступаєте в конфлікт з студентами через невиконання ними своїх обіцянок, обов'язків тощо?
16. Чи прагнете ви за сприятливих обставин познайомитися і поспілкуватися з незнайомою людиною?
17. Чи часто під час вирішення важливих справ ви берете ініціативу на себе?
18. Чи дратують вас оточуючі люди і чи хочеться вам побути на самоті?
19. Чи правда, що ви погано орієнтуєтесь у незнайомому для вас середовищі?
20. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?
21. Чи виникає у вас роздратування, якщо вам не вдається завершити розпочату справу?
22. Чи маєте труднощі, коли доводиться виявити ініціативу, щоб познайомитися з незнайомою людиною?
23. Чи правда, що ви втомлюєтесь від частого спілкування з товаришами?
24. Чи любите приймати участь в колективних справах, іграх?
25. Чи часто виявляєте ініціативу у процесі вирішення питань, які стосуються інтересів ваших друзів?
26. Чи правда, що ви почуваетесь невпевнено серед незнайомих людей?
27. Чи правда, що ви нечасто прагнете довести свою правоту?
28. Чи думаєте ви, що вам нескладно внести пожвавлення у малознайому групу людей?
29. Чи приймаєте ви участь у громадському житті навчального закладу?
30. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?
31. Чи правда, що ви не прагнете відстоювати свою думку чи рішення, якщо воно не відразу було прийнято товаришами?
32. Чи почуваетесь ви себе вільно, коли потрапляєте до незнайомого колективу?
33. Чи охоче долучаєтесь до організації різноманітних заходів для одногрупників?
34. Чи правда, що ви почуваетесь недостатньо впевненими і спокійними, коли доводиться говорити будь-що великій групі людей?
35. Чи часто ви запізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?
36. Чи правда, що ви маєте багато друзів?
37. Чи часто ви опиняєтесь у центрі уваги ваших друзів?
38. Чи часто ви почуваетесь ніяково у процесі спілкування з малознайомими людьми?
39. Чи правда, що ви не дуже впевнено почуваетесь в оточенні великої групи однокурсників?
40. Чи охоче ви долучаєтесь до промов у присутності ваших знайомих?

Інтерпретація результатів.

Комунікативні здібності: “так” – 1, 5, 9, 13, 17, 21, 29, 33, 37; “ні” – 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39.

Організаторські здібності: “так” – 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38; “ні” – 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40.

Коефіцієнт комунікативних або організаторських здібностей

K – це відношення кількості відповідей, що співпадають з ключем до числа 20:

$K = x/20$. Показники, отримані за даною методикою, можуть коливатися від 0 до 1. Показники, що близькі до 1, засвідчують високий рівень комунікативних чи організаторських здібностей; близькі до 0 – низький рівень.

Шкала оцінок комунікативних здібностей

Коефіцієнт K	0,10-0,45	0,46-0,55	0,56-0,65	0,66-0,75	0,76-1
Оцінка	1	2	3	4	5
Рівень	Низький	Нижче середнього	Середній	Високий	Дуже високий

Шкала оцінок організаторських здібностей

Коефіцієнт K	0,20-0,55	0,56-0,65	0,66-0,70	0,71-0,80	0,81-1
Оцінка	1	2	3	4	5
Рівень	Низький	Нижче середнього	Середній	Високий	Дуже високий

Питальник К. Роджерса для визначення адаптованості / дезадаптованості особистості¹⁴

Варіант діагностичного питальника К. Роджерса призначений для виявлення рівня успішності соціально-психологічної адаптації.

У пропонованому для роботи переліку частина тверджень характеризує особистість як адаптовану, тобто достатньо успішно пристосовану до умов навколишнього соціального середовища. Природно, що це постійний процес, оскільки соціальне середовище весь час змінюється. Тому ознакою адаптації вважають збереження людиною здатності до подальшого розвитку і змін: змінювати звички, формувати нові навички, розвивати вміння, які б могли допомогти в нових умовах.

Така ж кількість тверджень характеризує неадаптованість людини, тобто відсутність певної соціально-психологічної гнучкості при зміні ситуації, в якій вона перебуває. Така людина продовжує жити, як і раніше, незважаючи на те що життя істотно змінилося. Тому природно, що, не змінюючись і не бажаючи змінюватись, вона відстає від соціального оточення, відчуває чимало труднощів.

Інструкція

На всі запропоновані в основному варіанті питальника твердження слід відповісти “так” чи “ні” залежно від того, наскільки вони стосуються вас.

1. Я висуваю до себе підвищені вимоги. В мене великі і серйозні життєві плани. Я прагну постійно вдосконалювати свої знання, формувати якості і вміння, необхідні для досягнення цих цілей.
2. Я часто сам картаю себе за те, що роблю.

¹⁴ Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник / В. А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – С. 104–108.

3. Перед людьми, які мене оточують, я ховаю своє обличчя під маскою, щоб приховати те, що в мене на душі.
4. Я часто відчуваю свою меншовартість серед моїх однолітків, у спілкуванні з педагогами, колегами, іншими людьми. Мені здається, що до мене ставляться дещо зневажливо, недостатньо поважають мене, не бачать у мені особистості.
5. У мене теплі, хороші стосунки з однокурсниками, педагогами, з людьми взагалі. Я майже ніколи не конфлікую з ними. Я доброзичлива і рівна в спілкуванні людиною.
6. У всіх невдачах, які переслідують мене в житті, я звинувачую тільки себе.
7. Я сумніваюся в тому, що можу сподобатись кому-небудь з дівчат (юнаків).
8. Я відчуваю, що мої зусилля у навчанні, роботі, спілкуванні марні. Я не можу здійснити тих планів, яких прагну.
9. Я відповідальна людина. На мене можна в усьому покластися.
10. Я можу прийняти більшу частину правил і вимог, яких мають дотримуватися люди.
11. Мені бракує власних переконань і правил.
12. У мене часто виникає почуття, нібито я злий на весь світ, усім незадоволений, до всіх чіпляюся, постійно дратуюся, можу зіпсувати настрій тим, хто мене оточує. Важко стримуватися в таких випадках.
13. Я вмію керувати собою і своїми вчинками, наприклад, цілковито відключатися від багатьох розваг, цікавих і привабливих справ у той час, коли потрібно напружено працювати (наприклад, готуватися до контрольної роботи, іспиту або звіту). Самоконтроль для мене не проблема.
14. Усі люди, з якими мені доводилося зустрічатися в житті, як правило, подобаються мені.
15. Мені зараз, у цю хвилину, дуже не по собі. Хочеться все кинути, куди-небудь заховатися.
16. Я схильний бути насторожі з тими людьми, хто чомусь поводить себе зі мною більш по-приятельському, ніж я очікую.
17. Я завжди дотримуюся своїх обіцянок, навіть якщо це мені не вигідно.
18. Я завжди кажу тільки правду.
19. Я ніколи не запізнююсь.
20. Усі свої звички я вважаю хорошими.
21. Я завжди легко, вільно і невимушено висловлюю свої почуття в спілкуванні з дорослими, однолітками, маленькими дітьми. Я розкутий, незалежний. Спілкування для мене – задоволення; в ньому я можу розкрити себе, цілковито виявити свою індивідуальність.
22. Найчастіше я легко знаходжу спільну мову з тими, хто мене оточує.
23. Найчастіше в житті я відчуваю себе не ведучим, а веденим: мені не завжди вдається думати і діяти самостійно. Є такі люди, які своєю волею здатні підкорити мене собі.
24. Я відчуваю якусь безпорадність, невпевненість. Мені потрібно, щоб хтось був поряд зі мною, постійно підказував, радив, контролював і підтримував мене.
25. Мені найважче боротися із самим собою.
26. У душі я оптиміст і вірю в краще в усіх сферах життя – в навчанні, в стосунках у колективі, в особистому житті.
27. Навіть тоді, коли мені здається, що мої рішення самостійні, вони все-таки прийняті під впливом інших людей.

28. Я відчуваю неприязнь, антипатію до того, що оточує мене.
29. Більшість людей, які мене знають, добре до мене ставляться, люблять і поважають мене.
30. У мене гарна фігура.
31. Я вибитий з колії. Не можу зібратися, взяти себе в руки, зосередитися, організувати себе для того, щоб моя праця стала ефективнішою, давала мені справжнє задоволення.
32. Я відчуваю млявість, апатію на заняттях (на роботі). Спочатку мені було на них цікаво, а тепер я до них збайдужів. Я не відчуваю піднесення, натхнення і радості від своєї роботи.
33. Найчастіше я можу прийняти рішення і твердо слідувати йому.
34. Я всім задоволений: собою, стосунками з людьми, успіхами в навчанні.
35. Я не дуже довіряю своїм відчуттям, інколи вони мене зраджують.
36. У колі незнайомих людей мені досить важко бути самим собою.
37. Я врівноважений, спокійний, у мене завжди рівний настрій.
38. Я імпульсивний: поривчастий, нетерплячий, запальний.
39. Мені здається, що я бачу те, що відбувається зі мною, не зовсім так, як воно є насправді. Замість того щоб розважливо глянути фактам в обличчя, тлумачу їх на свій лад, вигадую зайве, тобто моє сприйняття не можна назвати реалістичним.
40. Я намагаюся ніколи не замислюватися над своїми проблемами.
41. Я розважлива, послідовна людина. Мені здається, що здебільшого я поведжуся розумно.
42. Я терплячий у своєму ставленні до людей і приймаю кожного таким, який він є.
43. Я сором'язливий, легко знічуюся.
44. Мені обов'язково потрібні нагадування, підштовхування, щоб довести справу до кінця.
45. Я вважаю себе цікавою, ерудованою людиною, помітною, привабливою як особистість.
46. Я честолюбний. Небайдужий до успіхів, похвали. У тому, що я вважаю важливим, мені треба бути серед найкращих.
47. У процесі навчання, роботи я ні в чому не можу виявити себе, продемонструвати свої здібності, свою індивідуальність, своє "Я".
48. Я відчуваю зневагу до себе зараз.
49. Буває, що я поширюю плітки.
50. Буває, що я говорю про речі, на яких зовсім не розуміюся.
51. Інколи я люблю вихвалитися.
52. У мене бувають такі думки, якими я ні з ким не хотів би поділитися.
53. Я діяльний, енергійний, ініціативний.
54. Загалом я ставлюся до себе добре, яким би я не був.
55. Коли у мене псуються стосунки з кимось із однолітків, мені неприємно, що про це стане відомо всім.
56. Я довго не можу прийняти рішення, а потім сумніваюсь у його правильності.
57. Я наполегливий, напористий. Мені завжди важливо наполягти на своєму.
58. Я незадоволений собою.
59. Я в якійсь розгубленості, все переплелось, змішалось в мене.
60. Я невдаха. Мені просто в усьому не щастить.
61. Я приємна, симпатична, приваблива людина.

62. Я, може, й не дуже гарний (-а) собою, але подобаюся дівчатам (хлопцям) як людина і як особистість.
63. Я зневажливо ставлюся до будь-якого спілкування з дівчатами (жінками).
64. Я зневажливо ставлюся до будь-якого спілкування з хлопцями (чоловіками).
65. У мене легко і спокійно на душі, немає нічого, що сильно хвилювало б мене.
66. Я вмію наполегливо працювати, якщо це потрібно.
67. Я часто буваю стривожений, стурбований, напружений і на заняттях (на роботі), і в спілкуванні.
68. Щоб змусити мене щось зробити, треба як слід наполягти – і я поступлюся, зламаюся.
69. Я відчуваю, що змінююсь, расту, дорослішаю. Мої відчуття стають більш зрілими.
70. Я вважаю себе розумним, таким, що вміє розважливо аналізувати й оцінювати себе та інших.
71. Я відчуваю невпевненість у собі майже завжди і в усьому.
72. Я часто змушений захищати себе, шукати виправдання і обґрунтування своїх вчинків.
73. Я прагну покладатися на власні сили, не розраховуючи на чийсь допомогу завжди і в усьому.
74. Я відрізняюся від інших людей.
75. Я не поважаю себе.
76. Я безнадійний. Приймаю рішення і тут же їх порушую. Зневажаю своє безсилля, а вдіяти із собою нічого не можу. В мене немає волі і немає бажання її виробити.
77. Мені все зрозуміло в собі. Я добре себе розумію.
78. Я товариська і відверта людина, легко сходжуся з навколишніми.
79. Я не дуже надійний. На мене не в усьому можна покластися.
80. Мені здається, що в колективі мене недостатньо поважають.
81. Мої сили і здібності цілком відповідають тим цілям, які я ставлю перед собою.
82. Мої думки занадто займає особиста сфера, яка може серйозно вплинути на мої успіхи у навчанні, роботі.

Ключ

Шкала об'єктивності (відвертості відповідей): відповіді "так" на твердження 17, 18, 19, 20, відповіді "ні" на твердження 49, 50, 51, 52. Якщо збіглося більше половини відповідей, то всі інші результати потребують певного коригування щодо відвертості відповідей респондента.

Шкала адаптованості: ствердні відповіді на запитання: 1, 2, 5, 6, 9, 10, 13, 14, 21, 22, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 37, 38, 41, 42, 45, 46, 53, 54, 57, 58, 61, 62, 65, 66, 69, 70, 73, 74, 77, 78, 81.

Шкала дезадаптованості: ствердні відповіді на запитання: 3, 4, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 23, 24, 27, 28, 31, 32, 35, 36, 39, 40, 43, 44, 47, 48, 55, 56, 59, 60, 63, 64, 67, 68, 71, 72, 75, 76, 79, 80, 82.

Загальний показник адаптованості визначається відношенням суми ствердних відповідей за шкалою адаптованості до суми ствердних відповідей за шкалою дезадаптованості. Чим вищим є отриманий коефіцієнт, тим вищий рівень соціально-психологічної адаптованості індивіда. Отримані в результаті матеріали здебільшого дають якісну інформацію, опрацювання якої досить складне. Тому методику використовують передусім для самоаналізу.

Для більш продуктивного трактування результатів діагностики нами розроблено шкалу, яка уможлиблює диференціювання студентів за рівнями соціально-психологічної адаптованості.

Шкала розподілу коефіцієнтів адаптованості за рівнями

<i>Рівні</i>	<i>Діапазон варіації коефіцієнтів</i>
Високий	31 – 37
Достатній	22 – 30
Середній	12 – 21
Низький	0 – 11

Методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. Бойко*

1. В мене є звичка уважно вивчати обличчя й поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, здібності.
2. Якщо оточуючі виявляють ознаки нервозності, я зазвичай залишаюсь спокійним.
3. Я більше вірю здогадуванням свого здорового глузду, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком нормальним для себе цікавитися домашніми проблемами оточуючих (студентів, викладачів).
5. Я можу легко ввійти в довіру до людини, якщо потрібно.
6. Зазвичай на першій зустрічі я відчуваю “споріднену душу” незнайомої людини.
7. Зазвичай з цікавості я часто розпочинаю розмови про життя, навчання, політику з попутними в потязі, автобусі.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо оточуючі чимось пригнічені.
9. Моя інтуїція – більш надійний засіб розуміння оточуючих, ніж знання чи досвід.
10. Виявляти допитливість до внутрішнього світу іншої людини – безтактно.
11. Часто своїми словами я ображаю близьких мені людей, не помічаючи цього.
12. Я легко можу уявити себе якоюсь тваринкою, відчуті її стан і звички.
13. Я рідко міркую над причинами вчинків людей, котрі мають до мене безпосереднє відношення.
14. Я рідко приймаю близько до серця проблеми своїх друзів.
15. Зазвичай за декілька днів я відчуваю, що щось повинно статись із близькою мені людиною, і ці відчуття справджуються.
16. У діловому спілкуванні зазвичай намагаюсь уникати розмов про особисте.
17. Іноді близькі люди звинувачують мене в черствості, неуважності.
18. Мені легко вдається копіювати інтонацію, міміку людей, потурати їм.
19. Мій допитливий погляд часто пригнічує невідомих мені людей.
20. Чужий сміх часто “запалює” мене.
21. Діючи навгад, я часто все ж таки знаходжу правильний підхід до людини.
22. Плакати від щастя – нерозумно.
23. Я здатна повністю ввійти у внутрішній світ будь-якої людини, ніби розчинившись в ньому.
24. Мені нечасто зустрічались люди, яких я розуміла б без зайвих слів.
25. Я невільно чи з цікавості часто підслуховую розмови сторонніх людей.
26. Я можу залишатися спокійною, навіть якщо всі навкруги мене хвилюються.
27. Я – натура творча (поетична, художня, артистична).

* Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – С. 486–490.

28. Мені простіше підсвідомо відчутти сутність людини, ніж зрозуміти її, “розклавши по поличках”.
29. Я спокійно ставлюсь до дрібних неприємностей, які трапляються в когось із членів сім’ї.
30. Мені було б важко задушевно, з довірою спілкуватися із замкненою в собі людиною.
31. Я без особливої допитливості вислуховую сповіді інших людей.
32. Я розчаровуюсь, якщо бачу людину, котра плаче.
33. Моє мислення більше вирізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.
34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я вважаю доцільним перевести розмову на іншу тему.
35. Якщо я бачу, що в когось із близьких мені людей погано на душі, то зазвичай утримуюсь від розпитувань.
36. Мені важко зрозуміти, чому люди розчаровуються через дрібниці.

Обробка даних. Обчислюється кількість правильних відповідей за кожною шкалою, а тоді визначається сумарна оцінка.

1. *Раціональний канал емпатії*: +1, +7, -13, +19, +25, -31.
2. *Емоційний канал емпатії*: -2, +8, -14, +20, -26, +32.
3. *Інтуїтивний канал емпатії*: -3, +9, +15, +21, +27, -33.
4. *Установки, що сприяють емпатії*: +4, -10, -16, -22, -28, -34.
5. *Проникаючі здібності до емпатії*: +5, -11, -17, -23, -29, -35.
6. *Ідентифікація в емпатії*: +6, +12, +18, -24, +30, -36.

Інтерпретація результатів. Аналізують показники окремих шкал і загальну суму оцінки рівня емпатії. Оцінки за кожною шкалою можуть варіювати від 0 до 6 балів і вказувати на значущість конкретного параметра в структурі емпатії.

Раціональний канал емпатії характеризує спрямованість уваги, сприймання, мислення людини, яка виявляє емпатію, на сутність будь-якої людини (його стан, проблеми, поведінку). Це спонтанний інтерес до іншої людини, що відкриває шляхи емоційного та інтуїтивного відображення партнера. У раціональному компоненті емпатії не варто шукати логіку чи мотивацію зацікавлення іншою людиною. Партнер захоплює увагу своєю буденністю, що дозволяє невимушено виявляти емпатію.

Емоційний канал емпатії. Фіксується здатність того, хто виявляє емпатію, входити в емоційний резонанс з оточуючими (співпереживати, співпрацювати). Емоційна чутливість у даному випадку слугує засобом “входження” в енергетичне поле партнера. Зрозуміти його внутрішній світ, прогнозувати поведінку та ефективно впливати тільки в тому випадку, коли відбулась енергетичне пристосування до іншої людини. Співучасть і співпереживання виконує функцію провідника від того, хто виявляє емпатію, до того, кому її виявляють.

Інтуїтивний канал емпатії. Оцінка в балах свідчить про здібності респондента спостерігати поведінку партнера, діяти в умовах дефіциту вихідної інформації про них, з опертям на підсвідомий досвід. На рівні інтуїції відбуваються узагальнення різноманітних даних про партнерів.

Установки, що сприяють емпатії. Ефективність емпатії знижується, якщо людина намагається уникати особистих контактів, вважає недоречним виявляти зацікавлення іншою людиною, переконує себе в потребі відносно спокійно ставитись до проблем і переживань інших, тобто керується відповідними установками.

Проникаючі здібності до емпатії визначають як важливу комунікативну властивість людини, що стимулює її до відвертості, довірливості, задушевності.

Ідентифікація в емпатії – вміння зрозуміти іншу людину на основі співпереживань. В основі ідентифікації – рухливість, гнучкість емоцій, здатність до наслідування.

Оцінки за відповідною шкалою: сумарний показник теоретично може змінюватися від 0 до 36 балів, відтак: 30 балів і вище – *дуже високий рівень емпатії*, 29-22 – *середній*, 21-15 – *знижений*, менше 14 балів – *дуже низький*.

Авторська методика визначення морально-естетичної готовності майбутніх учителів до соціально-педагогічної взаємодії

На кожне запитання потрібно дати відповідь: “так”, “не дуже” (“мабуть”), “ні”.

1. Колезі по роботі ви запропонували почитати цікаву вам збірку поезій, на що вона відповіла, що віршами не захоплюється, бо бракує вільного часу? Така поведінка Вас здивує?

2. У вашому класі одна з бабусь, котра приходять забирати внучку, одягається, наче юна дівчина. Ви будете про це з нею говорити?

3. У міському автобусі, яким ви щодня добираєтесь на роботу, водій надто голосно включає одну й ту ж музику (реп). Ви дасте йому зауваження?

4. Ви пішли з дітьми на екскурсію в парк і всі помітили, що молоді дівчата тримають у руках цигарки. Чи будете на цьому акцентувати увагу учнів?

5. У класі учень зіпсував портфель сусіда по парті, розливши чорнило. Ви будете дуже сердитися?

6. Після обіду в їдальні один учень надто забруднив жирними плямами одяг, до того його кросівки завжди з розв'язаними шнурками. Вас це дратуватиме?

7. На педагогічній раді вчитель музики часто сміється недоречно. Вас це буде злити?

8. Батько однієї дитини, забираючи її зі школи, систематично приходять у стані алкогольного сп'яніння. Чи вважаєте доцільним вчителю вмішуватись у сімейні справи і реагувати на це?

9. Учениця, яка є донькою одного вчителя вашої школи, часто запізнюється в школу. Ви скажете про це директорові?

10. На перерві Ви помітили, що шкільний психолог жує “жуйку”. Чи звернете на це йому увагу?

11. Учень довірив вам свою таємницю. Чи розкриєте її батькам, зважаючи на потребу знання ними проблем дитини?

12. Колеги привітали вас з ювілеєм і подарували вам картину, яка у Вас вже є. Ви будете від цього в поганому настрої?

13. Якщо в розмові з колегами чи учнями ви помічаєте, що вони часто вживають іншомовні слова чи ненормативну лексику, чи будете вважати необхідним зробити зауваження?

14. У Вашому класі для учнів стало модним спілкуватись, вживаючи молодіжний сленг, жаргони. Чи вважаєте це нормальним явищем для їхнього віку?

15. Ви помітили, що учень під час їжі облизує пальці. Чи будете на це реагувати?
16. У театрі, куди ви пішли на виставу з учнями, група молодих людей надто голосно коментують події, смакуючи різні солодощі? Чи будете звертати уваги дітей на їхню поведінку?
17. У шкільній вбиральні Ви помітили непристойні малюнки, зроблені вже після ремонту. Чи будете звертати на це увагу учнів та їхніх батьків?
18. Випадково помічаючи, як учні ображають сором'язливих ровесників, чи вважаєте доцільним втручання дорослих у взаємини дітей?
19. Чи вважаєте корисним розповідати дітям не лише про добро як моральну цінність, а й про зло, що не менш поширене в сучасному світі?
20. У класі, де Ви працюєте вчителем, склались групи учнів (із заможних і бідніших сімей). Зважаючи на сучасні суспільні розшарування за матеріальним статусом, чи будете на цьому акцентувати увагу дітей чи батьків у класі?

*За кожну відповідь “так” – 3 бали, за відповідь “не дуже” – 1 бал, за відповідь “ні” – нуль балів. Якщо набрано понад 50 балів, то студент виявляє **оптимальний** рівень знань, умінь і навичок морально-естетичного змісту, зберігає рівновагу в спілкуванні з колегами, різними категоріями учнів та їхніх батьків; від 12 до 49 балів – **середній** рівень морально-естетичної готовності, що передбачає наявність певних знань, умінь і навичок морально-естетичного змісту, відтак у безпосередній соціально-педагогічній взаємодії студент не завжди виявляє толерантність, ситуативно оцінює та сприймає етико-естетичні цінності й норми; 11 і менше балів – надмірна рівновага та спокій характеризують байдужість майбутнього вчителя до морально-естетичних цінностей в суспільстві, а значить і **низький** рівень відповідного аспекту професійної готовності.*

Оскільки в процесі проведення різноманітних діагностичних процедур ми вважаємо доцільним уніфікацію представлення результатів, то шкала розподілу респондентів за рівнями емпатії, запропонована автором методики, нами була дещо модифікована:

Шкала варіації балів за рівнями емпатії

<i>Авторський варіант</i>		<i>Методика В. В. Бойко</i>	
Рівні	Шкала	Рівні	Шкала
Високий	30-36	Дуже високий	30-36
Достатній	21-29	Середній	22-29
Середній	12-20	Занижений	15-21
Низький	0-11	Дуже низький	0-14

Методика “Стратегії поведінки людини у конфлікті”

(тест К. Томаса, адаптація Н. Грішиної)¹⁵

К. Томас пропонує двомірну модель регулювання конфліктів міжособистісної взаємодії, основними характеристиками яких вважає *кооперацію* (здатність людини до розуміння потреб інших) і *наполегливість* (відстоювання власних інтересів). Відповідно вчений виокремлює п'ять стратегій поведінки в конфлікті:

¹⁵ Thomas K. Conflict and conflict management. In: Dunnette, M.D.: Handbook of industrial and organizational psychology, Chicago, 1976. – Pp.889–935.; Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с., С.470–475.

- ✓ *змагання (суперництво)* – це стратегія поведінки, за якої людина прагне задовольнити свої інтереси за рахунок інших;
- ✓ *притосування* – жертвування людиною власними інтересами заради інших, тобто благородна стратегія її поведінки;
- ✓ *компроміс* – знаходження суб’єктами взаємоприйняттого рішення, шляхом взаємних поступок для досягнення спільної мети;
- ✓ *унікнення* – стратегія поведінки, в якій відсутня, як готовність до кооперації, так і відсутність тенденції до досягнення особистісних цілей;
- ✓ *співробітництво* – це стратегія, за якої учасники ситуації знаходять альтернативи, спроможні задовольнити інтереси всіх сторін, так званий “ідеальний” тип взаємодії між людьми.

Цю методику (у поєднанні з іншими) пропонуємо для виявлення морально-естетичної готовності майбутнього вчителя початкових класів до вирішення стратегій його поведінки у конфліктних ситуаціях, які мають місце в соціально-педагогічній діяльності.

Опитувальник містить 30 тверджень, що попарно згруповані. У кожній із комбінацій опитанту дається можливість обирати між двома твердженнями, що характерні для його поведінки.

Текст опитувальника

1	А	Іноді я даю можливість іншим взяти на себе відповідальність за вирішення дискусійного питання.	
	Б	Замість того, щоб обговорювати те, у чому ми розходимося, я намагаюся звернути увагу на те, з чим ми не погоджуємося	
2	А	Я намагаюся знайти компромісне рішення	
	Б	Я намагаюся вирішити питання з урахуванням інтересів іншого та моїх власних	
3	А	Зазвичай я наполегливо прагну досягти свого	
	Б	Я прагну заспокоїти іншого і найголовніше зберегти наші відносини	
4	А	Я прагну знайти компромісне рішення	
	Б	Іноді я жертвую власними інтересами задля інтересів іншої людини	
5	А	Налагоджуючи суперечливу ситуацію, я завжди намагаюся знайти підтримку іншого	
	Б	Я прагну зробити все можливе, щоб уникнути зайвої напруженості	
6	А	Я прагну уникнути неприємностей для себе	
	Б	Я прагну добитись свого	
7	А	Я прагну відкласти рішення суперечливого питання з тим, щоб з часом до нього знову повернутись	
	Б	Я вважаю доцільним у чомусь поступитись, щоб досягти головного	

8	А	Зазвичай я наполегливо прагну досягти свого
	Б	Найперше я прагну чітко визначити суть порушених питань і зацікавлень
9	А	Думаю, що не завжди варто хвилюватися з приводу розбіжностей, що виникають
	Б	Я докладаю зусилля, аби досягти свого
10	А	Я наполегливо прагну досягти свого
	Б	Я прагну віднайти компромісні рішення
11	А	Я найперше прагну чітко в'яснити суть порушених інтересів і питань
	Б	Я намагаюсь заспокоїти іншого і найголовніше зберегти наші відносини
12	А	Загалом я уникаю позиції, яка може викликати суперечку
	Б	Я даю можливість іншому в окремих питаннях залишитись при своїй думці, якщо він також іде мені на зустріч
13	А	Я пропоную середню позицію
	Б	Я наполегливо відстоюю свою позицію
14	А	Я повідомляю іншому власну точку зору й цікавлюсь його поглядами
	Б	Я намагаюсь довести співбесіднику свою позицію і її переваги
15	А	Я прагну заспокоїти іншого і зберегти відносини
	Б	Я прагну зробити усе необхідне, щоб запобігти напруженості
16	А	Я намагаюсь не зачіпати почуттів іншого
	Б	Я намагаюсь переконати іншого у перевагах моїх поглядів на проблему
17	А	Зазвичай я наполегливо намагаюся досягти свого
	Б	Я прагну зробити усе, щоб уникнути зайвої напруженості
18	А	Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму
	Б	Я даю можливість іншому в деяких питаннях залишитись при своїй думці, якщо він також іде мені на зустріч
19	А	Передусім я прагну чітко в'яснити те, в чому полягають усі порушені інтереси та питання
	Б	Я прагну відкласти рішення дискусійного питання для того, щоб з часом вирішити його остаточно
20	А	Я намагаюсь відразу подолати наші розбіжності
	Б	Я прагну знайти оптимальне співвідношення вигод і втрат заради нас усіх

21	А	У веденні переговорів я намагаюсь бути уважним до бажань іншого
	Б	Я завжди схильюсь до відвертого обговорення проблеми
22	А	Я намагаюсь знайти позицію, що є середньою між моєю і думкою іншої людини
	Б	Я відстоюю свої бажання
23	А	Зазвичай, я переймаюсь тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас
	Б	Іноді я надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за рішення дискусійного питання
24	А	Якщо позиція іншого видається йому дуже важливою, я намагатимусь піти йому на зустріч
	Б	Я намагатимусь переконати іншого прийти до компромісу
25	А	Я намагаюсь довести іншому логіку й переваги моїх поглядів
	Б	В процесі ведення переговорів я намагаюсь бути уважним до побажань іншого
26	А	Надаю перевагу середній позиції
	Б	Майже завжди переймаюсь тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас
27	А	Переважно я уникаю позиції, яка може викликати суперечки
	Б	Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість настояти на своєму
28	А	Переважно я наполегливо прагну досягти свого
	Б	Залагоджуючи ситуацію, зазвичай я намагаюсь знайти підтримку в іншого
29	А	Я пропоную середню позицію
	Б	Думаю, що не завжди потрібно хвилюватися з приводу розбіжностей, що з'являються
30	А	Я прагну не зачіпати почуттів іншої людини
	Б	У дискусії я завжди займаю таку позицію, щоб спільно з іншою зацікавленою людиною досягти успіху

Інтерпретація результатів дослідження заведеною методикою К. Томаса здійснюється з допомогою ключа. За кожну відповідь нараховується 1 бал до кожної зі шкал – змагання (Z), співробітництво (S), компроміс (K), уникнення (U), пристосування (P). Шкала, яка буде мати найбільшу суму балів, визначатиме домінуючу стратегію вирішення поведінки респондента в конфліктній ситуації. Отримані кількісні оцінки порівнюють між собою для прогнозування типової поведінки майбутнього фахівця в ситуації соціально-педагогічного конфлікту, тенденції його взаємодії у вирішенні складних професійних питань.

Ключ для кількісної обробки результатів тесту

№ з/п	Змагання	Співробітництво	Компроміс	Уникнення	Пристосування
1			А	Б	
2		Б	А		
3	Б				
4	Б				
5	Б				
6	Б			А	
7			Б	А	
8	А	Б			
9	Б			А	
10	А		Б		
11		А			Б
12			Б	А	
13	Б		А		
14	Б	А			
15				Б	А
16	Б				А
17	А			Б	
18			Б		А
19		А		Б	
20		А	Б		
21		Б			А
22	Б		А		
23		А		Б	
24			Б		А
25	А				Б
26		Б	А		
27				А	Б
28	А	Б			
29			А	Б	
30		Б			А

Методика визначення рівня сформованості професійних здібностей (соціально-педагогічні ситуації)¹⁶

Інструкція. Студентам пропонують обміркувати над соціально-педагогічними ситуаціями, що мають місце в початковій школі. Із запропонованих варіантів у кожній ситуації потрібно вибрати такий, який із професійно-педагогічного погляду вважають найбільш правильним. Необхідно обрати тільки один варіант відповіді і зазначити його у бланку відповідей.

Ситуація 1. Почався урок. Учні заспокоїлися, настала тиша, і раптом у класі хтось голосно засміявся. Коли вчитель, не встигнувши нічого сказати, здивовано глянули на учня, який засміявся, він, дивлячись прямо у вічі, заявив: “Мені завжди смішно дивитися на Вас і хочеться сміятися, коли Ви починаєте урок”. Як учитель має відреагувати на це:

¹⁶ Адаптований варіант методики "Педагогічні ситуації" для визначення рівня сформованості педагогічних здібностей: Див.: Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії. – К., 2010. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/16170701/pedagogika/vstup_do_pedagogichnoyi_profesiyi_-_meshko_gm

- 1) "От тобі й на!";
- 2) "А що, тобі смішно?";
- 3) "Ну й заради Бога!";
- 4) "Ти що, дурний!";
- 5) "Люблю веселих людей";
- 6) "Я радий(а), що створюю веселий настрій"?

Ситуація 2. Після першого уроку вчителя учень йому заявив: "Я не думаю, що Ви як педагог зможете нас чогось навчити". Якою має бути реакція вчителя:

- 1) "Твоя справа – вчитися, а не вчити вчителя";
- 2) "Таких, як ти, я, звичайно, нічого не зможу навчити";
- 3) "Можливо, тобі краще перейти в інший клас або навчатися в іншого вчителя?";
- 4) "Тобі просто не хочеться вчитися";
- 5) "Мені цікаво знати, чому ти так думаєш";
- 6) "Давай поговоримо про це докладніше. У моїй поведінці, напевно, є щось таке, що викликає у тебе подібну думку"?

Ситуація 3. Учитель дає учневі завдання, а той не хоче його виконувати і заявляє: "Я не хочу цього робити!". Якою має бути реакція вчителя:

- 1) "Не хочеш – змусимо!";
- 2) "Для чого ж ти тоді прийшов учитися?";
- 3) "Тим гірше для тебе, залишайся неуком";
- 4) "Ти усвідомлюєш, чим це може для тебе закінчитися?";
- 5) "Може, поясниш, чому?";
- 6) "Давай сядемо та обговоримо – можливо, ти маєш рацію"?

Ситуація 4. Учень, розчарований своїми оцінками, невпевнений у своїх здібностях і в тому, що зможе зрозуміти та засвоїти матеріал, і говорить учителеві: "Як Ви вважаєте, чи зможу я вчитися на "відмінно" і не відставати від інших дітей у класі?". Яку відповідь має дати вчитель:

- 1) "Якщо чесно сказати, – сумніваюся";
- 2) "Так, звичайно, у цьому ти можеш не сумніватися";
- 3) "У тебе хороші здібності, і я покладаю на тебе надії";
- 4) "Чому ти сумніваєшся в собі?";
- 5) "Давай поговоримо і з'ясуємо проблеми";
- 6) "Багато чого залежить від того, як ми з тобою працюватимемо" ?

Ситуація 5. Учень, дивлячись на вчителя, каже йому: "У Вас дуже втомлений вигляд". Як на це має відреагувати вчитель:

- 1) "Я думаю, що тобі не варто робити такі зауваження вчителю";
- 2) "Так, я погано себе почуваю";
- 3) "Не хвилюйся за мене, краще на себе подивися";
- 4) "Я сьогодні погано спав, у мене багато роботи";
- 5) "Не турбуйся, це не зашкодить нашим заняттям";
- 6) "Ти дуже уважний, дякую за турботу!"?

Ситуація 6. Обдарованій дитині стало нецікаво вчитися. Вона заявила вчителю: "Я взагалі не хочу ходити на ваші уроки, бо вони мені нецікаві". Як відреагувати вчителю:

- 1) "Перестань говорити дурниці!";
- 2) "Нічого собі, додумався!";
- 3) "Можливо, тобі знайти іншого вчителя?";
- 4) "Я хотів би детальніше знати, чому в тебе виникло таке бажання?";
- 5) "А якщо нам попрацювати разом над твоєю проблемою?";
- 6) "Можливо, твою проблему можна подолати іншим шляхом?"

Ситуація 7. Демонструючи самовпевненість, учень говорить учителеві: “Не обов’язково вчити математику. Я можу і без цього дуже багато, мене всі у дворі бояться!”. Як у такій ситуації має вчинити педагог:

- 1) "Ти занадто добре думаєш про себе";
- 2) "Із твоїми можливостями? Сумніваюся!";
- 3) "Ти, напевно, почувашся досить упевнено, якщо заявляєш так?";
- 4) "Не сумніваюся, що ти й вчитись можеш, бо знаю: якщо захочеш, то в тебе все получится";
- 5) "І для цього ти докладаєш багато зусиль?";
- 6) "Не головне, щоб тебе всі боялися, не в цьому сила?"

Ситуація 8. Педагог запропонував учням відвідувати гурток художньо-естетичного спрямування. Один учень заявив, що йому це непотрібно, бо його всі вважають здібною дитиною. Як на це повинен відреагувати вчитель:

- 1) "Не думаю, що це говорять про тебе";
- 2) "Твої успіхи у навчанні не засвідчують про це";
- 3) "Багато людей вважають себе здібними, але не всі насправді є такими";
- 4) "Я радий, що ти такої високої думки про себе";
- 5) "У такому разі ти маєш докласти більше зусиль для свого розвитку";
- 6) "Це звучить так, начебто ти сам не дуже віриш у свої здібності?"

Ситуація 9. Учень говорить учителеві: “Я забув домашню роботу вдома через те, що батьки сварились зранку”. Як повинен відповісти педагог:

- 1) "Ну от, і знову те ж саме";
- 2) "Ти просто поводишся безвідповідально";
- 3) "Тобі давно пора серйозніше ставитись до навчання в школі";
- 4) "Я хотів би знати, чи не ти був причиною цієї сварки?";
- 5) "У тебе, мабуть, були серйозніші справи?";
- 6) "Як ти думаєш, чому я щоразу нагадую про це?"

Ситуація 10. Учень каже вчителю: “Я хотів би, щоб Ви ставилися до мене краще, ніж до інших учнів”. Якою має бути реакція вчителя:

- 1) "Чому я маю ставитися до тебе краще, ніж до всіх інших?";
- 2) "Я не збираюся грати в улюбленців і фаворитів!";
- 3) "Мені не подобаються люди, які заявляють так, як ти";
- 4) "Я хотів би знати, чому я маю виділяти тебе серед інших?";
- 5) "Якби я тобі сказав, що ставлюся до тебе краще, ніж до інших, ти почував би себе комфортніше?";
- 6) "А як я насправді до тебе ставлюся?"

Ситуація 11. Учень, поділившись з учителем своїми сумнівами з приводу можливості підвищення рівня успішності, говорить: “Я сказав Вам про те, що мене турбує. Тепер Ви скажіть, у чому причина цього і як мені діяти далі?”. Що має відповісти вчитель:

- 1) "Ти, мені здається, комплексуєш";
- 2) "У тебе немає жодних підстав для занепокоєння";
- 3) "Перш ніж висловити обґрунтовану думку, мені необхідно розібратися в суті проблеми";
- 4) "Давай почекаємо, попрацюємо і повернемося до цього питання через певний час. Я думаю, що ми зможемо його вирішити";
- 5) "Я не готовий зараз дати тобі точну відповідь, мені треба подумати";
- 6) "Не хвилюйся, і в мене свого часу нічого не виходило?"

Ситуація 12. Учень явно демонструє негативне ставлення до свого однокласника й викрикує “Я не хочу сидіти поруч із ним!”. Як на це має відреагувати вчитель:

- 1) "Ну то й що?";
- 2) "Однак доведеться";
- 3) "Це нерозумно з твого боку";
- 4) "Але він теж не захоче після цього сидіти з тобою";
- 5) "Чому?";
- 6) "Ти даремно так"?

Опрацювання результатів. Кожну відповідь – вибір одного із запропонованих варіантів – оцініть у балах відповідно до ключа, поданого у табл. 4. Ліворуч по вертикалі зазначено порядкові номери педагогічних ситуацій, а праворуч угорі представлено номери альтернативних відповідей. У самій таблиці наведено бали, якими оцінюють різні варіанти відповідей на різні педагогічні ситуації. Порахуйте загальну суму набраних вами балів.

Таблиця 1

Ситуації	Обраний варіант відповіді					
	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

Таблиця 2 (ключ)

Ситуації	Обраний варіант відповіді					
	1	2	3	4	5	6
1	4	3	4	2	5	5
2	2	2	3	3	5	5
3	2	3	4	4	5	5
4	2	3	3	4	5	5
5	2	3	2	4	5	5
6	2	2	3	4	5	5
7	2	2	4	5	4	3
8	2	4	3	4	5	4
9	2	3	4	4	5	5
10	2	2	3	4	5	5
11	2	3	4	5	4	5
12	2	2	3	4	4	5

Інтерпретація результатів. Здатність вирішувати соціально-педагогічні проблеми визначається сумою балів, набраною за всіма 12-ма ситуаціями, поділеною на 12. Середня оцінка 4,5-5 балів – свідчення *високого* рівня розвитку педагогічних здібностей; 3,5-4,4 бала – *середнього*; 2-3,4 бала – *низького*.

Діагностування особистісної креативності (Є. Тунік)¹⁷

У нашому дослідженні методика використовувалась для вивчення в майбутніх учителів рівня особистісної креативності в соціально-педагогічній діяльності за такими критеріями: допитливість (Д); уява (У); складність (С) і схильність до ризику (Р):

Допитливість. Суб'єкт із вираженою допитливістю частіше за інших цікавиться усім, йому подобається вивчати фахові дисципліни, він постійно шукає нові шляхи вирішення соціально-педагогічних ситуацій, аналізує наявне навчально-методичне забезпечення задля його вдосконалення, активно спілкується з учнями та педагогами в школі.

Уява. Суб'єкт із розвиненою уявою: придумує розповіді про місця, які він ніколи не бачив; уявляє, як інші будуть вирішувати проблему, яку він вирішив сам; сприймає картини і малюнки незвично, не так, як інші; часто виявляє подив із приводу незвичних ідей чи подій.

Складність. Суб'єкт, орієнтований на пізнання складних соціально-педагогічних явищ, виявляє цікавість до них; любить ставити перед собою складні завдання, вивчати щось без сторонньої допомоги; виявляє наполегливість у педагогічному цілепокладанні; пропонує складніші шляхи рішення проблеми, ніж це здається необхідним; виявляє зацікавлення у вирішенні складних завдань.

Схильність до ризику. Виявляється в здатності суб'єкта відстоювати свою позицію, не звертаючи увагу на реакцію інших, ставити перед собою високі цілі й намагання досягати їх; допускає для себе можливість помилок і невдач; у нього не виникає занепокоєння з приводу неприйняття його дій одногрупниками, друзями, вчителями чи батьками; намагається завжди отримати шанс для ризику та скористуватися ним.

Студентам пропонують бланк опитувальника, що містить 50 запитань. Серед пропонованих коротких речень кожен повинен знайти ті, що характеризують його найкраще. Їх необхідно помітити позначкою “Х” в колонці “в основному вірно (так)”. Деякі речення підходять вам лише частково, їх потрібно помітити позначкою “Х” в колонці “частково так”. Інші висловлювання не підійдуть вам зовсім, їх потрібно помітити позначкою “Х” в колонці “ні”. Ті висловлювання, відносно яких ви не можете дійти до рішення, потрібно помітити позначкою “Х” в колонці “не можу вирішити (не знаю)”. На кожне запитання потрібно вибрати тільки одну відповідь.

¹⁷ Адаптований варіант діагностичної методики вивчення особистісної креативності (Є. Є. Тунік): Див.: Козляковський П. А. Загальна психологія : навч. посібник: В 2 т. – 2-ге вид., доп. і переробл. – Т. II. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. – 240 с., с. 91–96.

Бланк відповідей

№ з/п	Так	Частково так	Ні	Не знаю	№ з/п	Так	Частково так	Ні	Не знаю
1					26				
2					27				
3					28				
4					29				
5					30				
6					31				
7					32				
8					33				
9					34				
10					35				
11					36				
12					37				
13					38				
14					39				
15					40				
16					41				
17					42				
18					43				
19					44				
20					45				
21					46				
22					47				
23					48				
24					49				
25					50				

Тестовий матеріал

1. Якщо я не знаю правильної відповіді, то спробую вгадати її.
2. Я люблю розглядати предмет ретельно й докладно, щоб виявити деталі, яких не бачив раніше.
3. Зазвичай я запитую , якщо чого-небудь не знаю.
4. Мені не подобається планувати справи заздалегідь.
5. Перед тим як грати в нову гру, я повинен переконатися, що зможу виграти.
6. Мені подобається уявляти собі те, що мені потрібно буде дізнатися або зробити.
7. Якщо щось не вдається з першого разу, я буду працювати до тих пір , поки не зроблю це.
8. Я ніколи не виберу гру, яка іншим незнайома.
9. Краще я буду робити все як зазвичай, ніж шукати нові способи.
10. Я люблю з'ясовувати, чи так усе насправді.
11. Мені подобається займатися чимось новим.
12. Я люблю знайомитися з новими друзями.
13. Мені подобається думати про те, чого зі мною ніколи не траплялося.
14. Зазвичай я не витрачаю час на мрії про те, що коли-небудь буду відомим артистом, музикантом, поетом.
15. Деякі мої ідеї так захоплюють мене, що я забуваю про все на світі.

16. Мені більше сподобалося б жити й працювати на космічній станції, ніж тут, на Землі.
17. Я нервую, якщо не знаю, що відбудеться далі.
18. Я люблю усе незвичне.
19. Я часто намагаюся уявити, про що думають інші люди.
20. Мені подобаються розповіді або телевізійні передачі про події, які трапилися в минулому.
21. Мені подобається обговорювати мої ідеї в компанії друзів.
22. Я зазвичай зберігаю спокій, коли роблю щось не так, або помиляюся.
23. Коли я виросту, мені хотілося б зробити щось таке, що нікому не вдалося до мене.
24. Я вибираю друзів, які завжди роблять все звичайним способом.
25. Багато існуючих правил мене зазвичай не влаштовують.
26. Мені подобається вирішувати навіть таку проблему, яка не має правильної відповіді.
27. Існує багато речей, з якими мені хотілося б експериментувати.
28. Якщо я один раз знайшов відповідь на питання, я не буду шукати іншої.
29. Я не люблю виступати перед групою.
30. Коли я читаю або дивлюся телевизор, я уявляю себе якимось героєм.
31. Я люблю уявляти собі, як жили люди 200 років тому.
32. Мені не подобається нерішучість моїх друзів.
33. Я люблю досліджувати старі валізи й коробки, щоб просто подивитися, що в них може бути.
34. Мені хотілося б, щоб мої батьки й оточуючі робили все як звичайно, й не змінювалися.
35. Я довіряю своїм відчуттям, передчуттям.
36. Цікаво припустити що-небудь і перевірити правильність моїх думок.
37. Цікаво братися за головоломки та ігри, у яких необхідно розраховувати свої подальші ходи.
38. Мене цікавлять механізми, цікаво подивитися, що в них усередині і як вони працюють.
39. Моїм кращим друзям не подобаються дурні ідеї.
40. Я люблю придумувати щось нове, навіть якщо це неможливо застосувати на практиці.
41. Мені подобається, коли всі речі лежать на своїх місцях.
42. Мені було б цікаво шукати відповіді на питання, які можуть виникнути у майбутньому.
43. Я люблю братися за нове, щоб подивитися, що із цього вийде.
44. Мені цікавіше грати в улюблені ігри заради задоволення, а не за для виграшу.
45. Мені подобається міркувати про щось цікаве, про те, що ще нікому не спадало на думку.
46. Коли я бачу картину, на якій зображений хто-небудь незнайомий, мені цікаво довідатися, хто це.
47. Я люблю перегортати книги й журнали для того, щоб просто подивитися, що в них.
48. Я думаю, що на більшість питань існує одна правильна відповідь.
49. Я люблю задавати питання про такі речі, про які інші люди не замислюються.
50. У мене є багато цікавих справ, як в навчальному закладі, так і вдома.

Обробка даних тесту. Під час оцінки даних опитувальника використовуються чотири фактори, що тісно корелюють із творчими проявами особистості. Вони включають: допитливість (Д), уяву (У), складність (С) і схильність до ризику (Р). Ми одержуємо чотири “сірих” показники за кожним фактором, а також загальний сумарний показник.

Ключ до тесту

Схильність до ризику (відповіді оцінюються в 2 бали):

- позитивні відповіді: 1, 21, 25, 35, 36, 43, 44;
- негативні відповіді: 5, 8, 22, 29, 32, 34;
- всі відповіді на дані питання у формі “може бути” оцінюються в 1 бал;
- всі відповіді “не знаю” на дані питання оцінюються в – 1 бал і

віднімаються із загальної суми.

Допитливість (відповіді оцінюються в 2 бали):

- позитивні відповіді: 2, 3, 11, 12, 19, 27, 33, 37, 38, 47, 49;
- негативні відповіді: 28;
- всі відповіді “може бути” оцінюються в +1 бал, а відповіді “не знаю” – в -

1 бал.

Складність (відповіді оцінюються в 2 бали):

- позитивні відповіді: 7, 15, 18, 26, 42, 50;
- негативні : 4, 9, 10, 17, 24, 41, 48;
- всі відповіді “може бути” оцінюються в +1 бал, а відповіді “не знаю” – в -1 бал.

Уява (відповіді оцінюються в 2 бали):

- позитивні: 13, 16, 23, 30, 31, 40, 45, 46;
- негативні: 14, 20, 39;
- всі відповіді “може бути” оцінюються в +1 бал, а відповіді “не знаю” – в -1 бал.

У цьому випадку визначення кожного з чотирьох факторів креативності особистості здійснюється на базі позитивних і негативних відповідей, що оцінюються 2-ма балами, частково, що співпадають з ключем (у формі “може бути”), оцінюються в 1 бал, і відповіді “не знаю” оцінюються в -1 бал. Використання цієї оцінюючої шкали дає право “показати” недостатньо творчу, нерішучу особистість.

Опитувальник використовують для того, щоб оцінити, в якою мірою студенти є здатними на ризик (Р), допитливими (Д), володіють уявою (У) і надають переваги складним ідеям (С). З 50 пунктів 12 тверджень відносяться до допитливості, 12 – до уяви, 13 – до здатності йти на ризик, 13 – до фактора складності. Якщо усі відповіді співпадають з ключем, то сумарний “сірий” бал може дорівнювати 100, якщо не відзначені пункти “не знаю”. Кінцева кількісна вираженість того або іншого фактора визначається шляхом складання всіх відповідей, які співпадають з ключем, і відповідей “може бути” (+1 бал) і відніманням з цієї суми всіх відповідей “не знаю” (-1 бал). Чим вища “сіра” оцінка людини, яка відчуває позитивні почуття у ставленні до себе, тим більш творчою особистістю, допитливою, з уявою, здатною до ризикованих дій і вирішення складних проблем вона є; всі вищеописані особистісні фактори тісно пов’язані з творчими здібностями. Можуть бути одержані оцінки по кожному фактору тесту окремо, а також сумарна оцінка. Оцінка по факторах і сумарна оцінка краще демонструє сильні (висока “сіра” оцінка) і слабкі (низька “сіра” оцінка) сторони особистості. Оцінка окремого фактора і сумарний “сірий” бал можуть бути згодом переведені в стандартні бали і відзначені на індивідуальному профілі особистості.

Діагностування невербальної креативності (методика Є. Торренса, адаптована А. Вороніним, 1994 р.)

У дослідженні тест використовуємо як методику виявлення оригінальності засобами образного стилю. Студентам пропонують бланки, на яких вони повинні завершити пропоновані рисунки, на кожен з яких відводять не більше 1-2 хв. В цьому варіанті тесту використовують 6 незавершених рисунків, які не дублюються і водночас уможливають отримання найбільш надійних результатів.

Показниками креативності в тесті використано оригінальність й унікальність:

✓ *оригінальність* (O_r) – виявлення міри несхожості створеного рисунка на зображення інших (статистична рідкість). Відтак, двох ідентичних зображень не буває, відповідно, аналізується частота певного типу рисунка згідно пропонованого атласу. Умовні назви типових рисунків у ньому зазвичай не співпадають із їх назвами, тобто тими, які дали респонденти. Назви рисунків використовуються тільки як допоміжний засіб для розуміння сутності рисунка, адже призначення методики – виявлення рівня невербальної креативності особистості;

✓ *унікальність* (U_n) – визначається сумою виконаних завдань, що не мають аналогів у вибірці, тобто в атласі рисунків.

Інтерпретація результатів тестування. Для обробки результатів тесту використано атлас рисунків контрольної вибірки менеджерів (23-35 років). Для кожної серії рисунків розрахований індекс O_r за вибіркою. Для оцінки результатів тестування студентів необхідно співставити завершені рисунки з тими, що подані в атласі, звертаючи увагу на використання подібних деталей і смислових зв'язків; при знаходженні схожого типу привласнити даному зображенню оригінальність, зазначену в атласі. Якщо в атласі немає такого типу рисунків, то оригінальність завершеного рисунка оцінюється як унікальна, тобто 1,00. Індекс оригінальності підраховують як середнє арифметичне оригінальностей усіх картинок.

Показник "оригінальності рисунка" оцінюють з огляду на кількість даних про нього і обчислюють за такою формулою:

$$O_r = 1 - \frac{x - 1}{X_{\max} - 1},$$

де O_r – оригінальність певного типу малюнка; x – кількість малюнків іншого типу; X_{\max} – максимальна кількість малюнків у типі для певної вибірки досліджуваних.

Індекс оригінальності, за Торренсом, визначають як середню оригінальність за всіма рисунками. Якщо оригінальність зображення дорівнює 1, його визнають унікальним. На основі відсоткової шкали, побудованої за результатами контрольної вибірки цих двох індексів, визначають показник невербальної креативності людини:

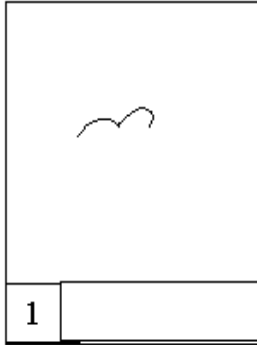
1	0%	20%	40%	60%	80%	100%
2	0,95	0,76	0,67	0,58	0,48	0,00
3	4	2	1'	1	0	0

Примітка: 1 – відсоток респондентів, результати яких перевищують вказаний рівень креативності; 2 – значення індексу оригінальності; 3 – значення індексу унікальності.

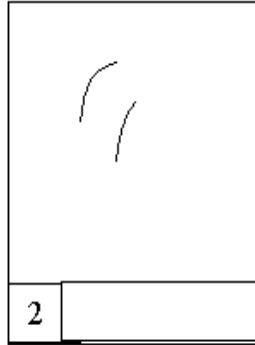
РЕГІСТРАЦІЙНИЙ БЛАНК

Завершіть рисунки і дайте їм назви.

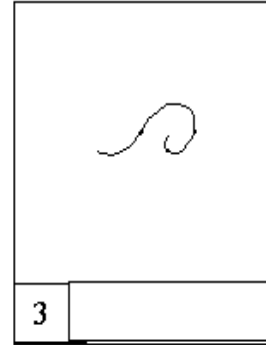
Картинка №1

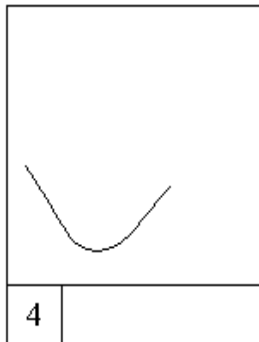
Картинка №2

Картинка №3

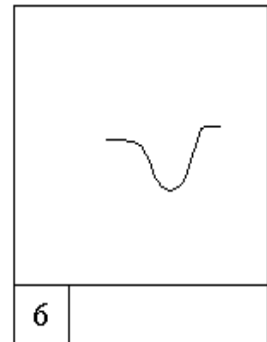
Картинка №4

Картинка №5

Картинка №6

ТРЕНІНГИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Заняття 1. Адаптаційний потенціал майбутнього фахівця.

Мета: виявити рівень соціально-педагогічної і психологічної адаптованості майбутніх учителів до середовища ВПНЗ, типові очікування, переживання й труднощі, що пов'язані з процесом адаптації до нових умов життєдіяльності та опануванням професією.

План заняття

1. *Привітання* (5-7 хв.). Студенти вітаються один з одним в колі, бажаючи сусідові того, чого б побажав собі.

2. *Вступ* (10 хв.). Викладач коротко характеризує ознаки адаптованості/ дезадаптованості індивіда, що впливають на процес і результати його оволодіння професією, а також пристосування до умов школи в період проходження педагогічної практики. Для цього учасникам тренінгу пропонуємо такі запитання: Чи співпали Ваші очікування про навчання в університеті з тим, які були до вступу? З якими труднощами Ви стикнулися? Чи відчули проблеми в налагодженні особистісних контактів із студентами, викладачами? Чи не розчарувались у перший рік навчання? Які психологічні бар'єри Вам необхідно було подолати для налагодження взаємодії, досягнення психологічного комфорту в групі?

3. *Діагностика типових адаптаційних труднощів студентів* (30 хв.).

У формі бесіди викладач з'ясовує типові адаптаційні труднощі студентів на різних етапах навчання в навчальному закладі (запитує кожного по колу): Якими були Ваші перші враження від університету й навчання в ньому? Яким ви уявляли собі студентське життя і чи справдилися Ваші сподівання? Які були перші враження від лекцій, семінарів? Чого Ви очікуєте від навчання в університеті? Чи були у Вас труднощі у спілкуванні з студентами групи, інституту, викладачами чи адміністрацією? Чи відчуваєте сьогодні якісь труднощі в налагодженні професійних контактів в університеті? Чи відчуваєте страх, коли заходите в деканат, бухгалтерію, на кафедру?

У результаті такого опитування виявлено, що типовими проблемами адаптації студентів до педагогічного процесу вишу, змісту освіти, методів та форм роботи з викладачами тощо є невизначеність власних стратегій опанування професією, неадекватні очікування від процесу навчання, недостатня обізнаність з домінуючими поведінковими стандартами студентського середовища, низький рівень комунікативної культури тощо. Відтак, характерною є особистісна вираженість окреслених проблем задля їх часткового вирішення в процесі тренінгу.

4. *Пошук раціональних шляхів вирішення адаптаційних проблем.*

На основі аналізу типових проблем студентів, пов'язаних з адаптацією, пропонується низка завдань з метою освоєння ними соціально-виховного середовища вишу. Розвиток навичок ділового спілкування студента у деканаті педагогічного інституту, бібліотеці, на кафедрі.

Аналогічно відпрацьовують навички адаптації майбутніх фахівців у спілкуванні з учнями, колегами по роботі, адміністрацією школи, батьками.

5. Підсумок заняття (2 хв.). Студенти висловлюють думки щодо ефективності проведеного тренінгу.

Заняття 2. Професійні стратегії майбутнього вчителя.

Мета: аналіз мотивації майбутньої професійної діяльності студентів, моделювання умов для усвідомлення ними життєвих перспектив та успішного особистісно-професійного самоздійснення.

План заняття

1. Рефлексія соціально-педагогічних знань майбутніх учителів (5-7 хв.).

2. Вправа “Прислів’я” має метою визначення спрямованості студентів через розуміння ними пропонованого змісту (10-12 хв.). Кожній із трьох груп учасників пропонують прислів’я, які вони повинні на власний розсуд розділити на групи: 1) прислів’я, в яких йдеться про спрямованість праці (для себе чи оточуючих); 2) прислів’я соціально-виховного змісту; 3) прислів’я про суспільну значущість праці. Учасники обґрунтовують свій вибір, який перевіряють з допомогою ключа:

1 група – 2, 4, 6, 8, 14.

2 група – 1, 3, 9, 12, 13.

3 група – 5, 7, 10, 11, 15.

1. *Хто рано встає, тому Бог дає.*
2. *Збудував, як для себе.*
3. *Як робимо – так ходимо, як дбаємо – так маємо.*
4. *За чужою роботою й світу не бачить.*
5. *Який куц, така й хворостина, який батько, така й дитина.*
6. *Сам собі зароблю, сам собі і з’їм.*
7. *Люби як душу, трясси, як грушу.*
8. *Призначили осла ковалем — він першим ділом себе підкував.*
9. *Хто не працює, того робочий люд годує.*
10. *Добрим словом мур проб’єш, а лихим і в двері не ввійдеш.*
11. *Хто б’є дитину, той не виховує добру людину.*
12. *Щоб не знати злої долі – працюй в школі, вдома, в полі.*
13. *Дерево шанують, як добре родить, а людину – як добре робить.*
14. *Умій сам працювати й помічників гідних добирати.*
15. *Дитя – що тісто: як замісив, так і вирросло.*

3. Вправа “Мотивація СПД” (15 хв.).

Викладач пропонує замислитись над мотивами, що спонукали майбутніх фахівців до вибору педагогічної професії, та проранжувати їх, використовуючи подану класифікацію.

- ✓ Соціальні мотиви (бажання займатись суспільно значущою діяльністю, приносити користь іншим).
- ✓ Пізнавальні мотиви (прагнення пізнати багато нового, підвищувати рівень своєї загальної культури, самовдосконалюватись).

- ✓ Моральні мотиви (бажання отримувати морально-психологічне, естетичне задоволення від майбутньої професії).
- ✓ Творчі мотиви (прагнення виявити свою оригінальність в професійній діяльності, здійснювати пошук нових ідей у педагогічній діяльності).
- ✓ Престижні мотиви (прагнення досягти високого статусу в суспільстві, визнання, кар'єрного росту).
- ✓ Матеріальні мотиви (бажання отримати матеріальну винагороду задля забезпечення стабільного майбутнього).
- ✓ Егоїстичні мотиви (бажання реалізувати власні амбіції щодо опанування професією, розвиток особистісних якостей та захист власних інтересів у діяльності).

4. Підсумок заняття (2 хв.).

Студенти висловлюють думки щодо ефективності проведеного тренінгу.

Заняття 3. Соціально-педагогічна майстерність майбутнього фахівця.

Мета: активізація професійно-педагогічних інтересів майбутніх учителів початкових класів, коректування хибних очікувань та стимулювання їх до творчого самовдосконалення.

План заняття

1. Привітання й пізнання особистісних цінностей учасників (5-7 хв.).

Студенти вітаються та бажають один одному успіхів у професійному навчанні. Для налаштування на тренінг, пропонується на спеціальному аркуші паперу намалювати уявний символ, що найістотніше відображає сьогоdnішній настрій та зацікавлення кожного студента. Після завершення завдання учасники почергово розповідають про свої уподобання та наміри (приміром, оптимісти, що люблять художнє мистецтво, можуть відобразити свій стан у вигляді натюрморту з квітів з наступним обґрунтуванням).

2. Вправа “Соціально-педагогічні ситуації” (20 хв.). Студентам пропонують наступні ситуації:

Ситуація 1. Імпровізуйте соціально-педагогічну ситуацію в початковій школі: “Якщо учень перебуває у постійному стресі, то він...”.

Ситуація 2. Обміркуйте та презентуйте соціально-педагогічну ситуацію в початковій школі: “Якщо учень зростає в атмосфері критики з боку дорослих, то він...”.

Ситуація 3. Представте соціально-педагогічну ситуацію в початковій школі: “Якщо учень почувається в безпеці, то він...”.

Ситуація 4. Проаналізуйте соціально-педагогічну ситуацію в початковій школі: “Якщо учень живе у постійному страху, то він...”.

3. Вправа “Валіза професійних труднощів”. Робота в малих групах. За підсумками проходження педагогічної практики в школі студенти на окремому аркуші записують ті труднощі, страхи, проблеми, з якими вони стикалися у роботі з учнями чи адміністрацією. Аркуші кладуть до умовної валізи, якими потім обмінюються та спільно обговорюють, дають один одному поради.

4. Підсумок заняття (2 хв.). Метод “Прес”: завершіть думки: “Сьогодні мене найбільше вразило...”, “Я впевнена, що...”, “Спілкування засвідчило...”, “Професія вчителя для мене”, “Найбільші педагогічні труднощі – це...” і т. п.

Заняття 4. Професійна рефлексія майбутнього фахівця.

Мета: виявлення професійних цінностей майбутніх учителів та внесення відповідних коректив.

План заняття

1. *Привітання* (5-7 хв.). Студенти вітаються один з одним в колі, бажаючи сусідові того, чого б побажав собі.

2. *Вправа “Яскраві фрагменти моєї педагогічної діяльності”* (30 хв.). Студенти попередньо отримують завдання створити колаж із журнальних статей, електронних видань, який би у вигляді цілісного фільму відтворював сюжетну лінію власної майбутньої професійно-педагогічної діяльності. Головними персонажами стрічки виступають учитель та учні. Рекомендується використовувати також фотокартки з педагогічної практики в початковій школі та власного шкільного життя. Відбувається презентація проєктів учасників тренінгу з наступним обговоренням.

3. *Вправа “Моя кар’єра через 5-10 років”*. Обговорення з учасниками їхніх професійних очікувань і намірів: Якою ви уявляєте свою професію в майбутньому? Чого очікуєте з острахом? Чого найбільше хочете досягти? Яким уявляєте своє спілкування з батьками учнями? Та інші.

4. *Підсумок заняття* (3-4 хв.). Студенти висловлюють думки стосовно переглянутих проєктів (основний сюжет, кульмінаційний момент, висновки, можливі труднощі СПД) і висловлюють думки стосовно перспектив майбутньої професійної діяльності.

Метод “Прес”. Підсумовуючи роботу, завершіть речення: “Сьогодні мене найбільше вразило...”, “Мимоволі я згадала...”, “Мені запам’яталося...”, “Мені було моторошно від того, що...”, “Я раділа від того, що...”, “Спілкування виявилось...”, “У майбутній професійній діяльності я...”, “Очевидно, найскладнішим у школі для мене...” і т. п.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи : модульний курс дистанційного навчання / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола; заг. ред. А. Й. Капської. – К., 2002. – 164 с.
2. Афанасьєв А., Іщук Н. Виховне середовище в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / А. Афанасьєв, Н. Іщук // Рідна школа. – № 6(942). – 2008. – С. 23–26.
3. Балл Г. А. Понятие адаптации и ее значение для психологии личности / Г.А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–100.
4. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл] / О. В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
5. Будник О. Б. Інноваційна парадигма формування етновиховного середовища початкової школи / О. Б. Будник // Освітній простір: стратегії національного виміру : збірник наукових статей / за ред. проф. Н. Лисенко. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 34–45.
6. Будник О. Моделювання етновиховного середовища загальноосвітнього навчального закладу / О. Б. Будник // Формування етновиховного простору навчальних закладів західноукраїнського регіону : збірник наукових праць / за ред. проф. Лисенко Н. В. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 36–47.
7. Будник О. Оновлення змісту виховання в початковій школі засобами народного гумору / О. Б. Будник // Етнопедагогічна складова процесу формування компетентності молодших школярів : навчально-методичний посібник / за ред. О. Будник. – Київ–Івано-Франківськ, 2009. – С. 377–392.
8. Будник О. Соціокультурне виховання учнів як складова соціально-педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкових класів / О. Б. Будник // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. – Вип. L. – Івано-Франківськ: Плай, 2013. – С. 85–91.
9. Будник О. Теоретичні основи формування етновиховного простору загальноосвітнього навчального закладу / О. Б. Будник // Етновиховний простір сучасного загальноосвітнього навчального закладу: теорія і практика : навчально-методичний посібник / за ред. проф. Лисенко Н. В. – К., 2012. – С. 43–63.
10. Жаровцева Т. Г. Неблагополучна сім'я: своєрідність, проблеми, педагогічна підтримка / Т. Г. Жаровцева; АПН України. Півд. наук. центр. – Одеса : СВД М.П. Черкасов, 2004. – 191 с.
11. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
12. Ковбас Б., Костів В. Родинна педагогіка : У 3-х т. Том I. Основи родинних взаємовідносин / В. Костів, Б. Ковбас. – Івано-Франківськ, 2006. – 288 с.
13. Ковбас Б., Костів В. Родинна педагогіка : У 3-х т. Том II. Основи родинного виховання / В. Костів, Б. Ковбас. – Івано-Франківськ, 2006. – 288 с.
14. Липський І. А. Соціальне виховання / І. А. Липський // Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-е видання / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – С. 89–93.
15. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 1. – С. 16–24.
16. Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя / О. Г. Мороз . – К. : Вища школа, 1980. – 94 с.
17. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник / В. А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.

18. Сабельнікова С. Досвід впровадження інклюзивного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі / С. Сабельнікова // Практика управління закладом освіти. – 2009. – № 10. – С. 15–28.
19. Сватко Г. Інклюзивний підхід як основа освіти для всіх дітей / Г. Сватко // Завуч (Шкільний світ). – 2009. – № 36. – С. 4–7.
20. Федій О. А. Естетотерапія : навч. посібник, 2-ге вид. перероб. та доп. / О. А. Федій. – К. : “Центр учбової літератури”, 2012. – 304 с.
21. Хаирова С. И. Этнокультурные особенности формирования адаптивного поведения детей / С. И. Хаирова // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 26–29.
22. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності : навчальний посібник / З. М. Шевців. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

Допоміжна

23. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! : пособ. для учителя / Ш. А. Амонашвили. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1988. – 208 с.
24. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід:теоретико-технологічні засади: навч-метод.видання / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
25. Будник О. Етнопедагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів у Прикарпатському регіоні / О. Б. Будник // Етнопедагогічний контекст професійної підготовки студентів у вишах Прикарпатського регіону : навчально-методичний посібник / за ред. проф. Лисенко Н. В. – Київ–Івано-Франківськ, 2009. – С. 238–294.
26. Будник О. Пріоритети наступності у вихованні дошкільників і молодших школярів / О. Б. Будник // Наступність дошкільної та початкової освіти в етнічному вихованні дітей : навчально-методичний посібник / за ред. проф. Лисенко Н. В. – Івано-Франківськ, 2011. – С.49–64.
27. Будник О. Проблема етнічної соціалізації студентської молоді в умовах вищого педагогічного навчального закладу України / О. Б. Будник // Вища освіта України : теоретичний і науково-методичний часопис Інституту вищої освіти НАПН України. Тематичний випуск “Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу”. – К., 2012. – № 3 (Додаток 2), т. 1. – С. 113–116.
28. Будник О. Соціально-педагогічне спрямування професійної підготовки вчителя початкової школи / О. Б. Будник // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка : збірник наукових праць. – Випуск 17. – Ч. 1. – Київ – Івано-Франківськ : Вид-во НАПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 83–91.
29. Брехман И. Валеология – наука о здоровье / И. Брехман. – М.: Физкультура и спорт, 1990. – 208 с.
30. Домбровський С. Використання народознавства у педагогічній діяльності учителя початкових класів / С. Домбровський. – Івано-Франківськ, 1996. – 84 с.
31. Ігнатенко П. Р. та ін. Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навчально-методичний посібник / П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька. – К. : ІЗМН, 1997. – 252 с.
32. Казміренко В. П. Програма дослідження психолого-соціальних чинників адаптації молодшої людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Казміренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 76–78.
33. Козляковський П. А. Загальна психологія : навч. посібник / П. А. Козляковський. – В 2 т. – 2-ге вид., доп. і переробл. – Т. II. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені П. Могили, 2004. – 240 с.
34. Костів В. І. Моральне виховання дітей із неповних сімей : монографія / В. І. Костів; АПН України, Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. Наук.-метод. центр “Українська

етнопедagogіка і народознавство”, НДЦ “Надія” (Центр дослідж. пробл. непов. сімей і бездоглядності дітей). – Івано-Франківськ, 2001. – 304 с.

35. Литвин-Кіндратюк С., Кіндратюк Б. Народознавство та організація здорового способу життя школярів: монографія / С. Литвин-Кіндратюк, Б. Кіндратюк. – Івано-Франківськ, 1997. – 279 с.

36. Національне виховання учнів засобами українського народознавства. Посібник для вчителів / за ред проф. Р. П. Скульського. – Івано-Франківськ, 1995. – С. 73–105.

37. Матвеев Н. и др. Критерии санитарно-гигиенического благополучия учебно-воспитательных учреждений / Н. Матвеев, И. Якубова, Н. Котова, Ю. Кузмичев // Актуальные проблемы гигиены детей и подростков. – Харьков, 1995. – С. 91–93.

38. Медчук І. Охорона психічного здоров'я учнів / І. Медчук // Рідна школа. – 1995. – № 5. – С. 28–29.

39. Національне виховання учнів засобами українського народознавства / за ред. проф. Скульського Р. П. – Івано-Франківськ, 1995. – С. 126–137.

40. Новикова Н. Проблеми валеологічного виховання учнів / Н. Новикова // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 2. – С. 103–107.

41. Новицька Т. Валеологічна освіта / Т. Новицька // Обрії. – № 1. – С. 51–53.

42. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / ред.-сост. Райгородский Д. Я. – Самара : Изд. Дом “БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с.

43. Слободянюк Н. Організація діяльності модельного центру інклюзивної освіти у загальноосвітньому навчальному закладі / Н. Слободянюк // Практика управління закладом освіти. – 2011. – № 1. – С. 40.

44. Скульський Р. П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості : монографія / Р. П. Скульський. – К. : Вища школа, 1992. – 135 с.

45. Снігульська В. Всеукраїнський круглий стіл “Психолого-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти” / В. Снігульська // Дефектолог (Шкільний світ). – 2010. – № 3. – С. 6–8.

46. Снігульська В. Всеукраїнський круглий стіл “Психолого-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти”: репортаж із роботи круглого столу / В. Снігульська // Соціальний педагог (Шкільний світ). – 2010. – № 4. – С. 7–14.

47. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. Посібник для вчителів початкових класів та студентів педагогічних факультетів / М. Г. Стельмахович. – Івано-Франківськ, 1996. – 80 с.

48. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К., 1996. – 286 с.

Електронні ресурси

49. <http://mon.gov.ua/> – Сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

50. <http://pochatkova-shkola.net/archivezm.htm> – Архів змісту номерів журналу “Початкова школа” за 2010 – 2012 рр.

51. http://pidruchniki.ws/15840720/pedagogika/teoriya_i_metodika_vihovannya_-_omelyanenko_vl – В. Омеляненко, А. Кузьмінський. Теорія і методика виховання (електронний посібник).

52. http://www.ikpp.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=614%3A-q---q&catid=2&lang=uk – М.З. Кот. Теорія і методика виховної роботи” (електронний посібник).

53. http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189. Концепція розвитку інклюзивної освіти (від 01.10.2010 р.) // Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання. Наказ МОН №912 від 01.10.2010 року.

54. <http://townbookie.com/book/223-socialna-pedagogika-navchalnij-posibnik-bezpalkov.html/> – О. Безпалько. Соціальна педагогіка (навчальний посібник).

55. http://pidruchniki.ws/15840720/pedagogika/sotsialna_pedagogika_-_bogdanova_im – І. Богданова. Соціальна педагогіка (навчальний посібник).
56. <http://townbookie.com/book/130-socialna-pedagogika-navchalnij-posibnik-timenko-v-m.html>. – В. Тименко. Соціальна педагогіка (навчальний посібник).
57. http://pidruchniki.ws/16170701/pedagogika/vstup_do_pedagogichnoyi_profesiyi_-_meshko_gm. – Г. Мешко. Вступ до педагогічної професії (навчальний посібник).
58. www.cul.com.ua/preview/osn_soc_ped_Shevciv.pdf. – З. Шевців. Основи соціально-педагогічної діяльності (навчальний посібник).
59. <http://osvita-dnepr.com/index.php/metodichni-rekomendatsiji/1492-psikhologo-pedagogichnij-suprovid-inklyuzivnogo-navchannya-v-pochatkovij-shkoli>. – В. Мушинський. Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання в початковій школі (методичні рекомендації).
60. <http://www.education-inclusive.com/> – Сайт з інклюзивної освіти дітей з особливими потребами в Україні.
61. <http://edu-lib.net/drugoe-2/pometun-o-i-ta-in-suchasniy-urok-intera>. – О. Пометун, Л. Пироженко. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання (науково-методичний посібник).
62. www.kspu.edu/.../ЛКТ%20в%20початковій%20школі.%20Посібник.pdf. – О. Співаковський, Л. Петухова, В. Коткова. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі (навчально-методичний посібник).
63. <http://pidruchniki.ws/10810806/sotsiologiya/sotsanimatsiya>. – Л. Тюпля, І. Іванова. Соціальна анімація // Соціальна робота: теорія і практика (навчальний посібник).

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА на виявлення рівня професійної готовності майбутніх учителів до соціально-педагогічної діяльності

Шановні студенти! Просимо дати відповіді на визначені питання, що дозволить виявити рівень професійної готовності до соціально-педагогічної діяльності в початковій школі. Ваші відповіді допоможуть удосконалити методики викладання в аспекті соціально-педагогічного спрямування. Прохання поставити “+” біля одного з трьох варіантів відповіді.

1. Чи достатньо володієте знаннями про мету та завдання соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи?
 - а) володію на високому рівні;
 - б) володію на достатньому рівні;
 - в) володію на середньому рівні;
 - г) володію на низькому рівні.
2. Чи достатньо володієте знаннями про зміст соціально-педагогічної діяльності вчителя в початковій школі?
 - а) володію на високому рівні;
 - б) володію на достатньому рівні;
 - в) володію на середньому рівні;
 - г) володію на низькому рівні.
3. Чи достатньо володієте знаннями про напрями соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів?
 - а) володію на високому рівні;
 - б) володію на достатньому рівні;
 - в) володію на середньому рівні;
 - г) володію на низькому рівні.
4. Чи достатньо володієте знаннями про функції соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи?
 - а) володію на високому рівні;
 - б) володію на достатньому рівні;
 - в) володію на середньому рівні;
 - г) володію на низькому рівні.
5. Чи достатньо володієте знаннями про форми та методи соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи?
 - а) володію на високому рівні;
 - б) володію на достатньому рівні;
 - в) володію на середньому рівні;
 - г) володію на низькому рівні.
6. Чи достатньо володієте знаннями про методики діагностики учнів початкових класів?
 - а) володію на високому рівні;
 - б) володію на достатньому рівні;
 - в) володію на середньому рівні;
 - г) володію на низькому рівні.

7. Чи достатньо володієте знаннями про особливості соціально-педагогічної діяльності вчителя в умовах інклюзивної початкової освіти?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

8. Чи достатньо володієте знаннями про діагностику та соціально-педагогічну підтримку дитячої обдарованості в початковій школі?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

9. Чи достатньо володієте знаннями про зміст і технології соціально-педагогічної діяльності вчителя з учнями девіантної поведінки?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

10. Чи достатньо володієте знаннями про соціально-педагогічну діяльність вчителя початкових класів з дезадаптованими учнями?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

11. Чи достатньо володієте знаннями про характер соціально-педагогічної співпраці вчителя з батьками учнів?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

12. Чи достатньо володієте знаннями про форми та методи роботи вчителя початкових класів з дітьми (вихідцями з різних типів сімей) та їхніми батьками (благонадійна і неблагонадійна сім'я, асоціальна сім'я, сім'я групи ризику)?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

13. Чи достатньо володієте знаннями про культурно-дозвілєві форми соціально-педагогічної діяльності в початковій школі?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

14. Чи достатньо володієте знаннями про види та особливості соціалізації учнів в початковій школі?

- а) володію на високому рівні;

- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

15. Чи достатньо володієте уміннями встановлювати професійні взаємини в організації соціально-педагогічної співпраці вчителя з батьками учнів?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

16. Чи достатньо володієте уміннями здійснювати індивідуальний підхід до різних категорій учнів (обдарованих, дітей-сиріт, дітей з девіантною поведінкою тощо)?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

17. Чи достатньо володієте уміннями створювати атмосферу комфортності, доброзичливості в соціально-педагогічній діяльності початкової школи?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

18. Чи володієте уміннями спостерігати, слухати учнів задля надання допомоги у вирішенні їхніх соціальних проблем?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

19. Чи володієте вміннями аналізувати соціально-педагогічну ситуацію в школі, прогнозувати варіанти розвитку подій в екстремальних ситуаціях?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

20. Чи володієте уміннями раціональної організації свого робочого часу, плануванням етапів і засобів діяльності?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

21. Чи володієте вміннями діагностувати учнів, аналізувати недоліки своєї професійної діяльності?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

22. Чи володієте вміннями ефективно використовувати методи та форми соціально-педагогічної діяльності в умовах початкової школи?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

23. Чи володієте вміннями формування соціально-виховного середовища початкової школи?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

24. Чи володієте вміннями використовувати соціально-педагогічні знання у моделюванні навчально-виховного процесу початкової школи?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

25. Чи володієте вміннями управляти своїм емоційним станом, керувати настроєм, переносити та знімати нервово-психічні навантаження в умовах школи?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

26. Чи володієте вміннями пошуку навчально-методичної та соціально-педагогічної інформації задля надання кваліфікованої допомоги учням у вирішенні соціальних проблем?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

27. Чи володієте вміннями планувати та формулювати поетапність соціально-педагогічної діяльності?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

28. Чи володієте вміннями навчально-виховної роботи з різними категоріями учнів (обдарованими, з особливими потребами, з девіантною поведінкою тощо)?;

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

29. Чи володієте навичками планування соціально-педагогічної діяльності з учнями початкових класів та їхніми батьками?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

30. Чи володієте вміннями здійснювати пошук джерел актуальної соціально-педагогічної проблематики?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

Чи володієте вміннями здійснювати пошук науково-методичної інформації та її систематизацію?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

31. Чи володієте навичками використання педагогічних інновацій у соціально-педагогічної діяльності з учнями початкових класів та їхніми батьками?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

32. Чи володієте вміннями та навичками соціально-педагогічного моделювання навчально-виховної роботи в початковій школі?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

33. Чи володієте креативними вміннями в реалізації соціально-педагогічної діяльності?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

35. Як ви оцінюєте рівень своєї професійної готовності до соціально-педагогічної діяльності з учнями початкових класів?

- а) володію на високому рівні;
- б) володію на достатньому рівні;
- в) володію на середньому рівні;
- г) володію на низькому рівні.

**Письмова діагностична робота
на виявлення якості знань студентів**

Студентам пропонують 15 запитань щодо теоретико-методичного обґрунтування соціально-педагогічної діяльності. За кожну правильну відповідь – 1 бал, неповна відповідь – 0,5 балів.

Результати письмової роботи піддаються кількісному та якісному аналізу, оскільки засвідчують рівень *об'єктивних* знань студентів з соціально-педагогічної сфери (аналіз результатів анкетування, що зводилось до вибору поданих варіантів відповідей, виявив надмірний *суб'єктивізм* опитуваних в оцінюванні своїх знань, умінь і навичок СПД).

Шкала оцінювання знань студентів

<i>Сума балів</i>	<i>Рівень когнітивної готовності</i>
1-4	низький
5-7	середній
8-11	достатній
12-15	високий

1. Соціально-педагогічна діяльність – це: _____

2. Метою соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи є:

3. Основні функції соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи: _____

4. Напрями соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи:

5. Зміст соціально-педагогічної діяльності вчителя з учнями початкових класів передбачає:

6. Соціально-педагогічна профілактика – це ... _____

7. Які форми роботи з сім'єю, в якій виховується обдарована дитина?

8. Зміст роботи вчителя з девіантними учнями: _____

9. Соціально-педагогічне консультування – це _____

10. Соціально-педагогічна діяльність вчителя початкової школи відрізняється від роботи шкільного соціального педагога тим, що

11. Формами організації соціально-педагогічної діяльності вчителя початкової школи є: _____

12. Ефективність соціально-педагогічної діяльності вчителя початкових класів залежить від _____

13. Соціально-педагогічна співпраця вчителів з батьками учнів передбачає

14. Які завдання соціально-педагогічної діяльності вчителя в умовах інклюзивної початкової освіти?

15. Які Вами відомі культурно-дозвілєві форми соціально-педагогічної діяльності в початковій школі? _____

Методичне видання

БУДНИК Олена Богданівна

***ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ***

Б 90 Будник О. Б. Технології соціально-педагогічної діяльності в початковій школі : методичний супровід навчального спецкурсу: [текст] / Олена Богданівна Будник / Педагогічний інститут; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2014. – 64 с.